

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

f ü z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

az Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület
kéthavonta megjelenő kiadványa
XXI. évfolyam 230. szám
2017. július-augusztus

Tisztelt Olvasóink!

2015-től az EÖGY füzetek minden páratlan hónapban jelenik meg, míg a Fővárosi Örmény Klub minden páros hónapban kerül megrendezésre a hónap harmadik csütörtökén. Mindenkit szeretettel várunk a Pest Megyei Kormányhivatal Nyáry Pál termébe, bejárat a Budapesten V., Városház utca 7 szám felől.

Az örmény naptárból

Július 2-án ünnepeljük a szent fordítókat: *Szent Száhág* és *Meszrop*. Az utóbbi alkotta meg az örmény abc-t. A Szentírás-fordításuk annyira jól sikerült, hogy az örmény Szentírást a bibliafordítások királynőjének is nevezik. 6-án megemlékezünk *Tiridát* királyról, aki végülis megtért. 7-én említjük a szentek sorában *Világosító Szent Gergely* fiait és unokáit. 9-e: *Elizeus* próféta, 11-én: a 12 apostol, valamint *Péter és Pál*. Íme újabb helyzetek és tevékenységek. Kedvünkre választhatunk a szentek közül magunknak példaképeket s közbenjárókat. Az ember ezt nem tudja nélkülözni: szükséges az életben: a te-mi kapcsolat.

dr. Sasvári László

Lapunk az interneten: www.magyarormeny.hu honlapon is olvasható.
Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu

A Magyar Hadtudományi Társaság, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar és a Fővárosi Örmény Önkormányzat Czetz János emlékkonferenciát szervezett 2017. május 26-ára a Zrínyi Miklós Laktanya és Egyetemi Campus dísztermébe. A konferenciára meghívást kapott előadóként dr. Issekutz Sarolta is, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnöke, a Fővárosi Örmény Önkormányzat volt elnöke is az *örmény diaszpóra jelene Erdélyben és Magyarországon, Czetz János honvédtábornok a magyarörmény köztudatban témában.*

Czetz János emlékkonferencia

„Szegény legény elindult a faluból és meghódította a világot” – mutatták be Czetz Jánost a gidófalvi hagyományőrzők a honvédtábornok születésének 195. évfordulója alkalmából tartott emlékkonferencián, amely a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar Művelési Támogató Tanácsa, a Magyar Hadtudományi Társaság Geoinformációs Szakosztálya, valamint a Fővárosi Örmény Önkormányzat közös szervezésében valósult meg.

Czetz János volt a 1848-49-es forradalom és szabadságharc egyik legfiatalabb tábornoka, Bem József altábornagy táborkari főnöke, kitűnő stratégia, Argentína déli határvidékének feltérképezője és védelmének szervezője, a Buenos Aires-i Katonai Akadémia első igazgatója. A konferencia során különböző szempontokból ismertették az előadók a szabadságharc után emigráló, majd kalandos úton Dél-Amerikában letelepedett,

Jobbról Öccellenciája Maximiliano Gabriel Gregorio-Cernadas, az Argentín Köztársaság nagykövete

magyar-székely-örmény származású honvédtábornok életútját, hazai és küllhoni értékteremtő tevékenységét.

„A mai konferencia egy olyan honfitársunkat állít emléket, akinek életét áthatotta a magyarság iránti szeretet, mégis a Föld másik oldalán élt és halt meg. Magyarországon mi megőriztük az emléket és ezúton tisztelgünk az eredményei előtt” – mondta megnyitóbeszédjében Dr. Nagy Péter alezredes, a Magyar Honvédség Geoinformációs Szolgálat főmérnöke. Kifejtette, hogy a honvédtábornok kitűnő katonai szakember, szervező és térképész,

akinek élet nem törték meg a történelem viharai, mindig képes volt az újrakezdésre. „Argentína szabadságát számos külföldi vándor háborús közreműködése szilárdította meg, ilyen volt Czetz ezredes is” – emelte ki Öexcellenciája *Maximiliano Gabriel Gregorio-Cernadas*, az Argentin Köztársaság nagykövete. Rávilágított, hogy Argentínát a „bevándorlók országának” is szokták nevezni, hiszen sok külföldi munkásságából építkezett. „Köztük voltak szép számmal azok a magyarok is, akik a szabadság és a kreatív munka országát kívánták felépíteni” – mondta. A konferenciára a latin-amerikai országból is üzentek, a Magyar Harcosok Bajtársi Közössége Argentínai „Czetz János” Főcsoportja tizenháromezer kilométerről üdvözölte az előadáson résztvevőket: „Czetz János, ahogy Magyarországon sikeresen tevékenykedett és harcolt élete fiatal éveiben, úgy felragyogott Argentínában érett korában. Élete mérföldköveket tett le az argentin katonai intézményekben.”

A konferencia során az előadók részletesen bemutatták a honvédtábornok hazai és külhoni életútjának, katonai pályájának különböző szemelvényeit. Az örmény diaszpóra magyarországi és erdélyi jelenlétéről, kultúrájáról és Czetz János emlékének őrzéséről *Esztergály Zsófia Zita* és *Dr. Issekutz Sarolta* tartott előadást, amit *Bereczkiné Máté Judit*, a Czetz család lezármazottja egészített ki személyes élményeivel. Az erdélyi katonai hagyományokat a honvédtábornok szülőfalujából származó, gidófalvi hagyományőrök mutatták be. Czetz János katonai karrierjének kezdetét és a kor császári-királyi hadseregének szervezetét *Prof. Dr. Csikány Tamás* ezredes, a HHK egyetemi tanára ismertette. Czetz nem csak hadtudományok művelője volt, a honvédtiszti tevékenysége

mellett előszeretettel foglalkozott földrajz-tudománnyal, térképészettel és nyelvveléssel. A Magyar Hadnyelvtan elkészítésének folyamatát, *Prof. Dr. Balázs Géza* az ELTE BTK egyetemi tanára mutatta be. *Dr. Kedves Gyula* ezredes, az Országgyűlési Múzeum vezetője előadásában kifejtette, hogy Czetz János meghatározó szerepet töltött be az 1848-49-es forradalom és szabadságharc során, az erdélyi hadjárat és haderőszervezés egyik kulcsfigurája volt. A szabadságharc bukásával a honvédtábornok, mint sok más katonatiszt a korban, emigrációba kényszerült. Czetz János számos országban megfordult: az európai tevékenységét *Dr. Csorba László*, a Nemzeti Múzeum volt főigazgatója, az argentin katonai pályafutását pedig *Siposné Prof. Dr. Kecskeméthy Klára* ezredes, a HHK egyetemi tanára ismertette. Végül a kor Latin-Amerikáját, az emigrált magyarok életét *Asqui Jorge Kristóf* doktorandusz foglalta össze. Ha áttekintjük Czetz János életét megállapíthatjuk, hogy a honvédtábornok méltán kelthet elismerést és tiszteletet az utókorban, hiszen ő a kiapadhatatlan tenni akarás és az eltántoríthatatlan újrakezdés egyik 19. századi nagy magyar alakja.

Az emlékkonferencia alkalmával a Magyar Hadtudományi Társaság kihirdette „A hadtudomány ifjú tudósa” című verseny nyerteseit. A pályázat célja a honvédelem és a hadtudomány népszerűsítésére volt a 11-12. osztályos fiatalok körében. A pályamunkát beadó diákok olyan települések nebulói, amelyek régi katonavárosok és helyőrségek voltak, ahol a Magyar Honvédség alakulatai szerves részét képezik a közösség mindennapi életének, aktívan részt vesznek a hagyományok ápolásában.

Megjelent a Nemzeti Közszerzői Társaság honlapján

Az örmény diaszpóra jelene Erdélyben és Magyarországon – 1. rész

Az őshazában az „ezeregytornyú Ani” székesfővárosból menekültek el őseink a mongol-tatár betörés miatt 1239-ben. Több száz éves menekülés (Kaukázus – Krím-félsziget – Moldva) után a XVII. század első harmadától kezdenek beszivárogni, majd *I. Apafi Mihály* fejedelem hívására és engedélyével csoportosan betelepülni (1672) a Kárpát-medencébe. Úgy érezték őseink, hogy végleges hazát találtak maguknak és igyekeztek minél jobban beilleszkedni a befogadó székelyek közé. Már 1800-ban kérelmezik, hogy hivatalos felterjesztéseiket a Kincárnak magyarul tehessék meg. Megbecsült iparosok, kereskedők voltak, akik vagyonukból nemcsak kis közösségeiket, hanem a befogadó várost, a magyar kultúrát segítették. Az általuk tervezett és épített Szamosújvár és Erzsébetváros szabad királyi város rangra emelkedtek, Gyergyószentmiklóson pedig az örmények indították meg a város polgárosodását. Csíkszépvíz gazdag kereskedelméről volt híres (szarvasmarha, ló).

Az örmény katolikus közösségek ellátták az onnan kirajzolt, közel, vagy távol megtelepedett örmény katolikus polgárai lelki gondozását is.

Erdélyben a magyar anyanyelvű örmény (magyarörmény) diaszpóra Trianon, illetve a II. világháború következtében nagyon megcsappant, tömegesen a csonka Magyarországon telepedtek le. A kommunista rezsimnek úgy Erdélyben, mint hazánkban a vallásokat nem ismerték el, tiltották a gyülekezéseket, a társadalmi szervezeteket megszüntették, így az erdélyi örmény, vagy magyar-örmény

identitás a családokba szorult vissza, a közösség tagjai csak a megtúrt vasárnapi miseken találkozhattak.

Az erdélyi örmények létszáma kb. 8 ezer főre apadt.

Magyarországon a rendszerváltás után 1993-ban megszületik a nemzetiségi törvény, valamint a civil törvény, amelyek lehetőséget biztosítottak a hazánkban legalább 100 éve honos, számszerű kisebbségben élő, kultúráját, nyelvét, közösségét megőrző 13 nemzetiségnek - közöttük az örményeknek is. Így a 350 éve honos magyarörménység is megkezdte a kisebbségi önkormányzati szervezetei, valamint civil szervezetei létrehozását, maguk közé fogadva a 20. század utolsó évtizedeiben bevándorolt örmény származásúakat is, a harmonikus együttműködés reményében.

A XX. század végén Magyarországon a magyarörménység létszáma kb. 15-20 ezer főre tehető (98 %), a keleti örménység létszáma kb. 200-300 fő (2%).

1994-ben alakultak meg a helyi (falusi, városi, kerületi) örmény önkormányzatok és 1995-ben a fővárosi- és országos önkormányzatok.

A harmonikus együttműködés 1996-ig tartott, azóta halljuk folyamatosan, hogy csak az etnobiznisz miatt mondjuk magunkat örménynek..., nem beszélünk örményül... Az ellenségeskedés odáig fajult, hogy meg nem engedett módon az országos önkormányzat vezetését magukhoz ragadták és azt jogszabályellenesen működtetik a nemrég bevándorolt örmény testvérek. Az erdélyi örmény diaszpórának juttatott állami támogatásokat

maguknak kisajátították, az őshonos magyarörménységet folyamatosan megpróbálják ellehetetleníteni, a közösséget bomlasztani, a hazai örmény nemzetiség történelmét meghamisítani.

Nagy feladatot vállaltam fel 1994-ben, hogy a több évtizedig szunnyadó, erdélyi örmény identitással rendelkező népcsoport szétszéledt tagjait megkeressem és civil közösséggé formáljam elsősorban Magyarországon, majd Erdélyben, a szülőföldön. Ehhez erőt az erdélyi örmény- és székely származásom, öröklött örmény katolikus hitem, jogi ismeretem és a családi háttér - köztük Kiss Ernőhöz fűzött oldalági rokonságom - adta meg. Hónapokon keresztül kutattam éjszakánként a telefonkönyvben a Szongott Kristóf XIX. sz-i armenológus által felkutatott örmény vezetéknevek alapján a vélhetően erdélyi örmény identitású személyeket, azokkal közvetlen kapcsolatot hoztam létre, majd részükre havi rendszerességgel örmény identitáserősítő programokat szerveztem, megalapítva a *Fővárosi Örmény Klubot* a Magyarok Világszövetsége belvárosi székházában. A közösség - főleg távoli - tagjai számára megindítottuk *Ani* néven a tájékoztató kiadványunkat, amely neve 1997 márciusától *Erdélyi Örmény Gyökerek Füzetek* lett. Jelenleg a XXI. évfolyam jelenik meg 1150 példányban és kerül ingyenesen megküldésre országosan, valamint Erdélybe. A füzetek valamennyi száma a www.magyarormeny.hu honlaponk is olvasható. 1997-ben megalapítottam az *Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesületet* (EÖGYKE), melynek 5. elnöki ciklusát most kezdtem meg. Az Egyesület felvállalta a klub és a füzetek fenntartását és azóta is üzemelteti. A klub a személyes kapcsolatokra épült, egyre

nagyobb számban megmozgatva az örmény gyökerűeket, felismerve, hogy egy helyről származunk, *egy nagy család* vagyunk, amely bebizonyította, hogy ténylegesen is közeli, vagy távoli rokonok vagyunk. Bizonyítékául 2010-ben kiadtuk a *Gudenus János József: Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája c.* könyvünket, amely 1000 oldalon 59 magyar nemességet szerzett erdélyi örmény családot jelent meg, 5500 családba terjedve szét.

A hazai magyarörmény közösség megerősödésével, a megalakult örmény nemzetiségi önkormányzatainkkal elkezdtük a kapcsolatok kiépítését az Erdélyben lévő örmény katolikus plébániákkal. Megkezdtük támogatásukat, a közös múltunkat jelentő örmény katolikus templomaink, temetőink állagának felújítását, dokumentálását, az örmény származásúak civil alapon történő megszervezését, működésük segítését. Az egyesület megalakulása évében, 1997-ben barangolást szervezett ősei földjére: Erdélybe, az örmény nemzetiségi képviselők és a hazai magyarörmény közösség tagjai számára. Ennek során közösségi találkozót rendezett Kolozsvár, Szamosújvár, Gyergyószentmiklós, Csíkszépmező és Csíkszereda, Erzsébetváros és Nagyvárad helyszíneken, amelyekről az erdélyi lapok előre tudósították a magyarörménységet, majd utólag beszámoltak a találkozókról. Az egyesület Budapesten szeptemberben megrendezte az első konferenciát, amelyre az erdélyi örmény katolikus egyházközségek erős egyéniségeit hívta meg, valamint a már működő civil szervezetek vezetőit, akikkel megállapodást kötött az örmény identitást segítő együttműködésről, közös tárgyi- és szellemi örökségünk megmentéséről.

Az Erdélyben már működő 2 civil magyarörmény szervezet (Szamosújvár és Kolozsvár) mellé további 6 szervezet létrejöttét segítette az egyesület (Erzsébetváros, Csíkszereda, Kolozsvár, Székelyudvarhely, Marosvásárhely, Gyergyószentmiklós), több apróbb sejt működését is beindította, melyekkel felizzítottuk egész Erdély és Partium területén a magyarörmény kulturális identitást, a közösségi életet. A találkozóinkról, rendezvényeinkről, tevékenységünkéről hírt adtak az erdélyi lapok, különösen a kolozsvári Szabadság napilap rendszeresen tájékoztatott az EÖGY füzetek tartalmáról. Összekapcsoltuk az addig egymást nem ismerő közösségeket, határon átfutva is. Az elfeledett erdélyi örmény – örmény kulturális ismereteket, hagyományokat nemzetközi konferenciák szervezésével (Erdélyben és Magyarországon), kulturális rendezvényekkel, vándorkiállításokkal, Örmény Kulturális Hetek szervezésével (2007-2008-2009-ben), örmény tárgyú könyvbemutatókkal és könyvek adományozásával, az erdélyi szülőföldre vezetett barangolásokkal sikerült valóban az erdélyi örmény, a magyarörmény identitás részévé tenni, megmenteni.

Sikerült az örményországi kulturális vezetéssel is megismertetni működésünket, Jerevánban kiállítás, kulturális műsort, előadásokat, hangversenyeket rendeztünk. A magyarörmény tárgyú könyveinket az Örmény Nemzeti Könyvtár, a Matenadaran és az Örmény Tudományos Akadémia részére rendszeresen megküldtük. Örményország kulturális vezetése kijelentette, hogy már nagyon várta Európa legrégebbi örmény

diaszpórája, az erdélyi örménység bemutatkozását.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Füzetekben rendszeresen hírt adtunk a hazai és erdélyi szervezetek működéséről, „tananyagot” biztosítottunk az erdélyi örmény gyökerek megismeréséhez, a kulturális értékeink, emlékhelyeink bemutatásához, hírességeink megismeréséhez, egyúttal dokumentálva tevékenységünket a kutatók, az utókor számára is.

Az Egyesület kiadóként 1997-ben elindította az *Erdélyi Örmény Múzeum* könyvsorozatot, eddig 23 kiadványt jelentetett meg és legalább 20 örmény témájú könyv megjelenését támogatta. Valamennyi könyvünket és egyéb kiadványunkat adomány formájában megküldtük a kiemelkedő közgyűjteményeknek, múzeumoknak, egyetemi könyvtáraknak, megyei- és megyei jogú városok könyvtárainak, civil szervezeteinknek itthon és otthon Erdélyben.

(Folytatjuk)

Dr. Issekutz Sarolta,

az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnöke, a Fővárosi Örmény Önkormányzat volt elnöke

Esztergály Zsófia Zita fővárosi elnök a konferencián

A millió csillagról

2017. április 25-én a XV. kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat közössége Ékes csillagok a tiszta égen című emlékműsorral tisztelgett az 1915-ös Örmény Genocídium áldozatait, mártírjait és vértanúit előtt

Népünk soha el nem múltó traumája az 1896-ban kezdődő és az első világháború idején a mai Törökország területén elkövetett örmény Mészárlás, Metz Jegher.

Nuridsány Zoltánné Mimi, a XV. kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat elnöke köszöntötte az emlékező közösséget, jelezve, hogy a világon szétszóródott, a halál elől elmenekült örmények leszármazottai minden év április 24-én megemlékeznek a *XX. század első Népi-irtásáról*, mely másfél millió örmény áldozat halálát követelt, valamint egy millió örmény menekülését okozta.

A *Budavári Örmény Színház* pódiumműsora megrázóan szép *Gevork Emin*, *Avetik Iszahakjan*, *Hovhannesz Tumanjan* és *Lászlóffy Aladár* verseivel, *Komitasz* és *Haik Viktória* dalaival élesztgette a felejteni nem tudó humanus öntudatot. *Várady Mária* színművésznő az örmény saraganok fáradhatatlan népszerűsítője újra és újra visszahozza elfelejtett múltunkat. *Jeges Krisztián* színművész szívbemarkoló, megdöbbentő tolmácsolása a véraldozat soha nem

Nuridsány Zoltánné

múltó fájdmát és egyben jelen veszélyét adta át hallgatóságának. Modern hangvételével, szép dikciójával, saját szerzeményének előadásával a gitár hangjainál megbékélést és örök emlékezést hirdetett *Haik Viktória* színművésznő. A színpadon minimál díszlet; nemes látványt keltő hangszerrek: zongora és gitár, egy karabachi rózsás terítővel leterített asztal, végig égő mécsesek, rózsaszirmok hullása, mely betértette a pódiumot, jelezve a milliányi áldozatot, az örmény keresztények temérdek

Várady Mária és Szilasi Alex

Jobbról Haik Viktória, Jeges Krisztián, Várady Mária színművészek

holttestét az Eufrátesz partjától Der el Zor-ig, mindenütt. Az örményországi *Genocídium emlékmű* lenyűgöző látványa képezte a memento hátterét.

Már 1663-ban Európa közepén dúltak a keresztények elleni harcok. A történelem ismétli önmagát.

Az oszmán birodalom hódító hadjárata ellen összefogott egész Nyugat-Európa. *Rainer Maria Rilke - Kasimir von Pászthory: Ének Rilke Kristóf zászlótar-tó szerelméről, haláláról* című operája az

1663-ban Magyarországon hősi halált halt Rilke Krisz-tóf zászlósnak, a törökök által elkövetett szakrális gyilkosság áldozatának állít emléket. *Szilasi Alex* világhírű zongoraművész és Várady Mária színművész érzékeny, magas színvonalú tolmácsolását nagy tapsal köszönte meg a közönség.

Az emlékezés agapéval ért véget, mely lehetőséget adott a közvetlen kötetlen beszélgetésre, a közösségépítő kapcsolattartásra. Az örmény

nemzetiség számára oly fontos rendezvényért köszönet illeti a Csokonai Művelődési Ház vezetőjét, kiváló munkatársait.

A Budavári Örmény Színház nevében köszönöm a meghívó XV. kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat vezetőjének, a mindig az örményekért dolgozó Miminek, hogy újabb pódiummússorral gazdagodtunk és gazdagítottuk az örmény és magyar közösséget.

Várady Mária
művészeti vezető

Az örmény naptárból

Az örmény egyház a pünkösöd utáni 7. vasárnapon üli meg az Úrszínváltás ünnepét (Vartavar). De a görög egyházban szokásos szőlő- és gyümölcszsente-lés Nagyboldogasszony napján van. (E napon van az erzsébetvárosi nagytemplom búcsúja is, jól-lehet védszentje: *Árpádházi Szent Erzsébet*. E védszentválasztással

is akarták hangsúlyozni az örmények, hogy hűek Magyarországhoz!) 31-én pedig olyan szentekről emlékezünk meg, akik az örmény egyházi irodalom terén alkottak: *Meszrop, Nareki Gergely* és még mások. Tehát e hónap is szolgált alapot továbbgondolkodásunknak.

dr. Sasvári László

Hegedüs Annamária

Laci, köszönjük szépen!

A XII. Kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat féléves szervezési munkáját követően útnak indult egy népes csapat, 17 fő az óhazába, Örményországba. Bár egyre többen jutnak ki e távoli országba, az itthon maradtak biztos szívesen olvassák útinaplónkat.

1. nap:

Grúziába, Kutaisiba érkeztünk repülőgéppel, ahol várt bennünket *Borbély (Dajbukát) László* idegenvezetőnk és **Armen**, a gépkocsivezető. Grúzia területén ért az első élmény, **Vardzia** többszintes barlangvárosát tekintettük meg. A 12. században *III. György* grúz király rendeletére kezdték kialakítani az Eruseti-hegy 500 méter magas sziklafalában. A törökök és perzsák elleni határvidéki erődítményt leánya, *I. Tamara* uralkodása alatt fejezték be, és ekkor épült az *Elszenderülés temploma* is. A mélyebb barlangokat alagutak, lépcsők, teraszok, hosszú folyosók kötötték össze. A hét emelet eredetileg 3000 barlanglakása 50 000 embernek biztosított lakhelyet. Minden egyes lakás három helyiségből állt. 1193 és 1195 között a szeldzsuk–grúz katonai konfliktus idején Tamara királynő és kísérete Vardziában élt. A városban működött kincstár, templom, könyvtár. Pékségek látták el kenyérrrel a lakosságot. A fürdőmedencékbe kerámiacsöveken vezették a vizet. 1283-ban földrengés okozott beomlásokat. Mára csak 750 helyiség maradt meg 900 m² területen. Vardzia legfontosabb látnivalója az *Elszenderülés temploma*. A dongaboltozatú nagytermét színes falfestmények, többek között *III. György*

és Tamara freskói díszítik. A határ átlépése után szállásunk **Gyumriban** volt, ahol rövid városnéző sétát is tettünk.

2. nap:

Megalitikus emlékeket kerestünk fel: **Shamiram** a II. és I. évezred fordulóján létesült, s Kr. e. 800-ig állt fenn. Lakóházak alapjait, menhireket láttunk, melyek feltevések szerint áldozóhelyként szolgáltak.

Keresztülhaladtunk **Osakan** településen, melynek templomában nyugszik Meszrop Mastoc, az örmény és grúz ábécé megalkotója.

Metsamorban, a kis faluban a többszintes múzeum rendkívül gazdag gyűjteménye varázsolt el bennünket. A bejáratnál két térképet találtunk: ezek szemléltetik az Örményországban található megalitikus helyeket. A neolitikumtól a vaskorszakig mutatják be a különféle leleteket: obszidián- és csonteszközöket, istenszobrokat, tűzhelyeket (melyeket szertartásra is használtak), edényeket, fényképeket. Helyi idegenvezetőnkől különleges ismeretekkel is gazdagodtunk: már a bronzkorban is nagy tisztelet övezte a tűzhelyet, s a vendégeket a „gyere a tűzhelyünkhöz” szóval invitálták. A szvasztika a Nap, az örökkévalóság szimbóluma – szertartások keretében a pap a kenyérré nyomta e jelet. Az oroszlan sörénye is a Nap jelképe volt. E vidéken is (csakúgy, mint Magyarországon) elterjedt volt a zsugorított helyzetben való temetkezés. A sírt kövekkel vették körül a föld alatt, a felszínen pedig kör alakban helyezték el őket. Az épület előtt néhány kőemléket állítottak fel.

Ecsmiadzin, az örmény apostoli egyház központja volt a következő állomásunk. Leginkább a múzeum csodálatos gyűjteménye kötötte le figyelmünket, amelyben (szép keretekben) állították ki *Noé* bárkájának egy, *Krisztus* keresztjének három darabját és a lándzsát. A süvegeket, miseruhákat, ereklyetartókat, misckonyveket is megcsodáltuk, s közben a díszes mennyezetre is tekintettünk.

Zvartnotsban egykor, a VII. században csodálatos háromszintes templom állt, ma csak az alsó szint látható. Az istenháza mellett kapott helyet a püspöki rezidencia, a szerzetesek cellája. A múzeumban az egykori templom makettjét, az országban található kolostorok fényképeit mutatják be.

3. nap:

A Jerevánban töltött éjszaka után **Geghard** felé vettük utunkat. Az egykori pogány szentély helyén Világosító Szent Gergely alapította a kolostort a IV. században, melynek nagy része a IX. századi arab támadás során megsemmisült. A ma látható épületegyüttes XII. századi. A kolostort három oldalról XII-XIII. századi falak veszik körbe; negyedik oldalról a sziklafal védi. A főtemplomot (Katoghike) 1215-ben építette I. Tamara királynő két hadvezére, a Zakare és Ivane testvérpár. A kereszt alaprajzú épület a sziklafal mellett áll, belső terét közepén kupola koronázza. Dúsan faragott főkapuja a déli falon található. A kapu timpanonját gránátalmafák és szőlőindák, valamint két galamb domborművei díszítik; fölé bikára támadó oroszlán szobrát helyezték, amely a herceg hatalmát szimbolizálta.

A templomhoz nyugatról csatlakozik az 1215-1225 között épült gavit (előtér). Kötetejét négy masszív oszlop tartja, közepén egy tetőnyílás enged be a fényt. A

helyiséget gyűlések összehívására, oktatásra, zarándokok fogadására használták. Csodálatos élményben volt részünk, először Laci énekelt nekünk természetesen örmény nyelven, majd egy öttagú kórus használta ki a terem akusztikáját. A gavit északnyugati oldalából nyílik a barlangból 1240-ben kialakított első sziklatemplom (Avazan), melynek forrását a pogány időkben is szentként tisztelték. A helyiség egyenlő szárú keresztet formáz és egy felirat szerint *Galdzak* építész műve, aki negyven éves működése során számos sziklatemplomot készített. A *Pros-család* sírboltja (zsamatun) és a belőle nyíló második sziklatemplom (Asztvacacin) 1283-ban épült, feltehetően szintén *Galdzak* tervei alapján. A sírbolt a gavit északkeleti belső falán lévő kapuból érhető el. Formája nagyjából négyszögletes, falai mélyen vágott domborművekkel vannak díszítve. Különösen feltűnő az északi falon a

Templom makettje Zvartnotsban

kosfejhez láncolt két oroszlánt és a köztük található, bárányt elragadó sast (feltehetően a Pros-család címere) ábrázoló dombormű. A második sziklateplomba vezető kapu is dúsan faragott, nagy keresztel ékesített és mellette szirénekkal (nőarcú madarakkal) díszített kis kápolnafülkét vágta a sziklába.

A második sziklateplom is kereszt alaprajzú, kőbe vágott, domborművekkel ékesített kupola alkotja a tetejét, melynek közepén világító nyílást vágta a külvilágba. A falakat állatok, harcosok, virágok és kereszték domborművei ékesítik.

Garni épületegyütteséről is sok újdonságot mesélt Laci: Garni néhány évszázadon át az örmény királyok nyári szálláshelye volt - a garni erődítmény romjai máig megvannak. *I. Tiridatész* az erődítmény területén az első évszázadban épített ión Mithrász-templomot. (Magyarországon is található Mithrász-szentély, Fertőrákoson.) Több mint másfél évezred háborítatlansága után 1679-ben a templom földrengés során súlyosan megsérült, majd 1966-ban rekonstruálták a talált eredeti anyaggal. Az épülethez vezető lépcsők azért olyan magasak, hogy szinte meghajolva lehessen a szentélybe jutni. A legújabb ásatások során római kori fürdőre bukkantak, a mozaikpadló nagyjából sértetlenül vészelte át az évezredek. A turisztikai látványosságok közé tartozik egy kék és fekete bazaltból épült keresztény templom is. Laci külön felhívta a figyelmünket a 4. századi Hayrapet-templom romjaira, valamint a nehezen faragható kővekre vésett gyöngyökre és ékírásra.

A délutánt **Jerevánban** emlékezéssel, illetve városnézéssel töltöttük. A genocídium emlékművét kerestük fel, ahol Laci el-elcsukló hangon mesélt a borzalmakról. A 12 befelé hajló kőtömb az egykori

Laci énekel a Geghard kolostorban

ország tartományát jelképezi, a magas, két részből álló oszlop pedig a hazai és a diaszpórában élő örményeket. A részletes tájékoztató után elhelyeztük koszorúnkat, s közben a csoport elénekelte az örmény himnuszt – eredeti nyelven.

Városnéző sétánkat a Cascade-nál kezdtük, az Operaház és a sétálóutca érintése után a Köztársaság téren fejeztük be. A lelkesebb és fáradhatatlan csoporttagok ezt az utat este is bejárták, hogy a kivilágított városban is gyönyörködhessenek.

4. nap:

A fővárost elhagyva **Khor Virap** felé vettük utunkat. Útközben, a kolostor előtt egy kilátóhelyről megmutatta magát az Ararát (szerencsénk volt, ez ugyanis nem látható mindig). E kolostor az örményországi kereszténység bölcsője. Az V. századtól kezdve zarándokhelyként, a VII. századtól pedig kolostorként működött, ma is ott bújik meg az Ararát - az örmény

nemzet, államiség, és Nyugat-Örményország elvesztett területeinek szent szimbóluma - árnyékában, mely az örmények legnagyobb bánatára 1921 óta Törökország területén fekszik. A kolostorban szeminárium működött, s itt volt a katolikosz rezidenciája is.

A Szúzanya-templom az V. században épült fehér mészkőből kupolával. A ma látható istenháza a XVII. századra keltezhető. A templom alatt található a Szent Gergely-kápolna, az alatt egy 6 m mély gödör, itt raboskodott Világosító Szent Gergely. A khor virap mély gödröt jelent. A szomszédos teremben szintén verem látható, ide tették azt az asszonyt, aki minden nap kenyeret és vizet vitt Gergelynek.

A XIII. században épült **Noravank** monostor lenyűgöző épületegyüttese egyike az örmény építészet középkori gyöngyszemeinek, a Világörökség javaslati listán is szerepel.

A Noravank monostor épületegyüttese egy főtemplomból, és az azzal nyugatról szomszédos gavitból és *Burtel Orbelján* (Orbeli) herceg kétszintes sírtemplomából áll. Mindkettőt Momik, az Orbelján fivérek építészete tervezte, és halála évében, 1339-ben fejezte be. A Szent Astvatsaintemplom (Isten Szent Anyja) két oldalán egy-egy kacs-kár áll, a Momik-kacs-kár különösen jelentős. A faragott lapon nagy kereszt van egy pajzs alakú rozetta fölött. Oldalt függőlegesen elhelyezett, kiemelkedő nyolcágú csillagok díszítik. A tetjén Deészisz jelenet látható. A Deészisz jelenet a bizánci, később a keleti ortodox művészet jellegzetes ikonikus ábrázolása. Középen Jézus ül, mellette Szűz Mária és Szent János. Előfordul azonban, hogy más szentek kapnak helyet Krisztus mellett. Hátterében indákat, leveleket látunk. A templom felső szintjére a homlokzat elé

épített két lépcsősoron haladhatunk fel. Ez az elrendezés szinte egyedülálló. Az alsó bejárat fölött Gábrriel, Mária és Mihály arkangyal ül. A felső bejárat fölött Jézus domborműve látható Szent Péterrel és Pállal. A Keresztelő Szent János-templom timpanonjában szintén különlegességet észlelhetünk: Szűz Mária perzsaszőnyegen foglal helyet törökülésben. Az ablak fölötti félkörívben pedig az Atyát láthatjuk. Egyik kezében Ádám fejét tartja, a másikkal áldást oszt.

Hegyes-völgyes, sziklás tájakon továbbbrogva jutottunk el az örmény Stonehenge-hez, a **Zorats Karer**hez. Ez a következő részekből áll: a központi kör, az északi és a déli kar, valamint két sor különálló kövek helyezkednek el. Összesen 223 kő látható.

A bazalt kövek magassága 0,5-3 m. Sok törött és számozatlan kő is van. Mintegy

Noravank – templom

80 kövön volt, illetve van kör alakú lyuk, de nem mindegyik lyukas kő áll. Többen állítják, hogy a köveket csillagászati megfigyelésre használták. Tizenhét kő kapcsolatban áll a napkelte vagy naplemente, a napforduló és a napéjegyenlőség idejével, és 14 a Hold adott időszakával. A csillagászati jelentőséget 1984-ben állította az örmény régész, *Onik Khnkikyan*.

5. nap:

A **tatevi kolostorhoz** függőkabinban jutottunk fel. A kb. 25 perces menetidő közben a változatos tájat figyeltük. A kolostort egy imaház helyén emelték 895-ben. A kolostor mély és éles ívű szurdok által képezett hegy oldalában bújjik meg.

1931-ben egy földrengés jelentős károkat okozott az épületegyüttesben, de a megmaradt emlékek is lehetővé teszik, hogy az építők szakmai és művészi hozzáértését kellően értékelhessük. Mindenképpen külön is említendő a Pogos és Petrosz (Péter és Pál) templom; ez 895 és 906 között épült. A VII. század boltíves bazilikáit idézi, de új stíluselemeket is tartalmaz. Átmenetnek tekinthetjük az ősi kupolás és a később elterjedt kereszthajós templomkiképzés között. Külső megjelenése puritán; harmonikus arányai csak fokozzák a magassága által keltett benyomást.

A **Selim-Pass hágó** 2.410 m tengerszint feletti magasságban található. Az úton lenyűgöző kilátásban volt részünk, meredek emelkedőkön haladtunk. A hágón karavánszeráj, az Orbelian vagy Selim karavánszeráj található.

Noratus középkori temetőjében található a legtöbb kacs-kár. A legrégebbi kacs-kár a IV-V.; a legtöbb a X. században készült. A temető hét hektáros területen fekszik, ezen közel ezer kacs-kár található, mindegyik egyedi díszítéssel. Egy ismert legenda kapcsolódik a temetőt megszálló

hadsereghez, illetve *Timur Lenkhez*. Az egyik történet szerint a falusiak sisakot helyeztek a kacs-károk tetejére. Távolról a kacs-károk úgy néztek ki, mintha a fegyveres katonák lennének. Timur Lenk hadserege visszavonult. Laci több kacs-karról beszélt részletesebben is: az egyik tetején az Ararát látható; a vizet bevezető király síremlékén cső húzódik; egy földművelő síremlékén megörökítették, ahogy a felesége ebédet visz neki; néhány kacs-káron pedig az illető foglalkozására utaló tárgy kapott helyet.

6. nap:

A **Szeván-tó** partján lévő kemping elhagyása után **Szevanavank** kolostorát kerestük fel. A IX. században szigetre épült a kolostor, ám Sztálin idejében a tó vizét elvezették, a vízszint 20 méterrel csökkent, s félsziget keletkezett.

A legenda szerint az arabok támadása idején egy halásztól kértek tanácsot, hiszen ő jól ismerte az időjárás helyi sajátosságait. Azt javasolta a királynak, hogy az arabokat kora reggel támadják meg, amikor a nap épp emelkedni kezd. A király megfogadta a tanácsot, és katonáit az arabok csónakjai felé irányította. A nap épp az arabok szemébe sütött. Az örmények megnyerték a csatát, a tó pedig tele volt arab katonával. A holttestektől és az egyenruháktól a tó feketének látszott, ezért elnevezték a tavat Sevannak. (A fekete örményül sev.) Más vélekedések szerint a bűnt elkövetett szerzeteseket Szevanavankba küldték, s a kolostor a bűn fekete színéről kapta nevét.

A Sevanavank kolostor területén két templom áll, Surb Arakelots (Szent Apostolok) és Surb Astvatsamayr (Szent Istenanya). A két templom közel azonos; anyaguk fekete tufa, kereszt alakúak. A kolostorban 200 kéziratos, 400 nyomtatott könyv,

ékszerek, keresztek, és még sok más értékes tárgy volt korábban. Néhány felirat a 9. századra nyúlik vissza. A Surb Arakelots-templom fából készült ajtaja különösen szép; a 15. századi faragványok bizonyítják a ragyogó középkori örmény művészetet.

A kolostor megtekintése után **Jereván-ba** robotgunk, hiszen ott a harmadik napon, hétfőn zárva voltak a múzeumok. Enélkül azonban nem hagyhattuk el az örmény fővárost.

Jerevánt Kr. e. 780-ban alapította *I. Argisti* urartui uralkodó, amikor a jelenlegi örmény főváros határában az Arin-Berd dombon, kéthektárnyi területen **Erebuni** néven várral megerősített helységet építtetett. Jereván városa nevében őrzi e régi urartui település emlékét, és az ásátások során talált ékírásos kőtáblák is hitelesítik a város ókori születését. Jereván másik szögletében a *Kamir-Blur* (Vörös Halom) magaslaton ugyancsak állt egy hatalmas erőd, amelyet szintén a Kr. e. VII. században építettek.

Erebuni régészeti feltárása alkalmával előkerültek a fellegvár, a nagyszerű palota, a hajdan impozáns templomok és egyéb épületek romjai. Az épületeket durván megmunkált terméskövekből és nyers agyagtéglákból építették. A mértanias jellegű épületformák, továbbá az épületek belső falait díszítő falfestmények nagymértékben asszír alkotásokra emlékeztetnek. Az ünnepélyes alkalmakra használt termeket freskók borították. Ezeken istenek felvonulása, oroszlánok, bikák, leopárdok és kutyák realiztikus ábrázolása látható. Érdekes és vonzóan színes az ornamentika.

Faragott gyöngyök (kőben) Garniban

Mindebből sajnos semmit sem láthattunk, ám az ásátások során előkerült leleteket szemügyre vehettük az **Erebuni Múzeumban**. A bejáratot díszítő griff-fejű szárnyas oroszlán is sokat sejtetett. Az értékes történelmi és tárgyi ismertető közben ékírásos táblák (olvasattal együtt), vízvezetékek, edények, szerszámok, idolkok, kerámia térképek, bronz sisakok, ezüst ivókürtök sorakoztak a tárlókban.

A **Matenadaránban** helyi idegenvezetőre sem volt szükségünk, hiszen Laci munkahelyén csodálhattuk meg az értékes kéziratokat. A világ leggazdagabb ókori kéziratgyűjteménye évszázadokon át Ecsmiadzinban volt, e helyen 1959 óta tárolják a töredéket. Egy térképről ugyanis tájékozódhatunk az Örményországban készített értékes kéziratok mai tárolási, őrzési helyéről. Nem véletlen, hogy igen sok Törökországban található. Nézzünk körül azonban itt: az első tárlóban másolatokat állítottak ki: 986-ban, illetve a XII. században Meszrop Mastoc betűível írt evangéliumok sorakoznak. A többi tárlóban már eredeti munkákat láthat a nagyérdemű: bibliafordításokat,

filozófiai műveket, történelmi, illetve idegen nyelven írt könyveket. A színgazdagsággal kapcsolatban is sok ismeretet kaptunk: elsősorban növényekből nyerték a festékanyagot. Ám a legkülönlegesebb: csak Örményországban él egy bogár, ráadásul a föld alatt bujkál. Csupán tíz napra jön a felszínre, s e rövid idő alatt kellett gondoskodni a piros egyik árnyalatának alapanyagáról, annak beszerzéséről. Figyelemre méltó több könyv borítója is: az egyik a VI. században készült elefántcsont díszítéssel.

A fényképezőgépet sajnos a **Történeti Múzeumban** is a táskánkban tároltuk, pedig nagyon szívesen lencsevégre kaptuk volna a 2-50 ezer éves leleteket. Az anyag gazdagságát leginkább az időtartammal tudjuk érzékeltetni: a vezetés egy órán keresztül tartott, majd néhány, a régészet iránt különösen érdeklődő a piac helyett folytatta a tárlatlátogatást. Újabb egy óra alatt csupán öt természet sikerült alaposan megnézni. Mit is? A világ legrégebbi cipőjét (korában még nem jutottak dűlőre a kutatók: 5-7 ezer évesnek gondolják); rengeteg idolt, szertartási

edényt, fa szekereket (4-5 ezer évesek); arany ékszereket, kerámiaedényeket, illetve –oltárokat, Erebuni várának freskótöredékeit, ékírásos pecséteket, kőtáblákat, agyag szarkofagot, sztéléket („Hogy nézni is tereh!”). Teremről teremre haladtunk a korban: az egyházi tárgyak, miseruhák, a polgári öltözékek már „csak” néhány száz évvel ezelőtt készültek. A XX. század történelméből öt tragédiát emeltek ki a muzeológusok: a genocídiumot, az I. és II. világháborút, a szovjet uralmat és az 1989-es földrengést.

7. nap:

„Műsorváltozás” volt a Grúzia örmények lakta vidékének rendkívül rossz útjai miatt. Ismét a Szeván-tó felé vettük az irányt. Majd Dilijanon keresztül Tbilisziben sétáltunk egy kicsit. A középkori fürdőktől indultunk, ez egyébként a muzulmán negyed alatt található. Majd a hangulatos kis utcán elhaladtunk a karavánszeráj, két kolostor, a ferdetoronny előtt, s a megbeszélt helyen visszautunk a buszba. Kutaisiban a búcsúvacsorán az élményeinket soroltuk, természetesen nem tudtunk dönteni, mi is tetszett legjobban.

Ízek utcája a Millenárison

Június 10-én ismét megrendeztük az örmény ízek bemutatóját. *Sergio Tabeira* idén is elvállalta, hogy bemutatja főzőtudományát a II. kerület érdeklődő látogatóinak. Idén Zulu – zöldséges-húsos örmény étel és Örmény fantázia torta került az örmény sátor asztalára, hideg ásványvízzel. A finom ételek és a jókedvű, kedves kiszolgálás idén is vonzotta a hosszú sorban várakozó érdeklődőket. Köszönetet

mondunk a Budapest Főváros II. kerületi Polgármesteri Hivatalnak, hogy a II. Kerület Napja rendezvény részeként minden évben anyagilag támogatja a kerületi nemzetiségek bemutatkozását, amelyhez mi örmények saját forrásból is hozzáteszünk, hogy minél több kerületi lakos ismerhesse meg az örmény ízeket.

dr. Issekutz Sarolta
elnök

Balogh Jenő

Miért alakult meg az Erdélyi Örmény Gyökerek

Kulturális Egyesület? – 3. rész

Egy „kulturális fegyverhordozó” férj emlékei

... hmmm. Ügyes...

Az előző részekben foglalkoztam azzal, hogy mi vezetett oda, hogy szakadás és párhuzamos működés alakult ki *Sarolta* és *Alex* vezette csoport között, valamint a meghatározó különbségekkel.

A mai részben néhány egyedinek mondható speciális kérdéssel kezdek, majd egy kicsit elgondolkodtam a „mi lett volna, ha?” megválaszolhatatlan kérdésem.

Az egyházzal való kapcsolat és a női vezetés

Amikor *Sarolta* elkezdte a közösségépítést, szembe találta magát két speciális problémával.

Egyik, hogy az örmények, mint általában a keleti népek, nem ismerik el a nőt, mint vezető embert. Nem kívánok ennek eredetével foglalkozni, de tény, hogy mindenhol úgy néztek rá, mint valami unikumra. Számtalanszor fordult elő, hogy az asztal egyik oldalán ült egy nő, a másik oldalon pedig 3-5, vagy több férfi.

Az örményeknél hagyománya van annak, hogy a közösséget a pap és a körülötte kialakult egyháztanácsosok vezetik. Ők általában mind férfiak. Nem tudom, mi játszódott le a fejekben, de igen nagy szükség volt *Sarolta* meggyőző, kellemően magyarázó képességére, melyet még ügyvédként szerzett meg. Ezen kívül fontos szerepet kaphatott az ő kisugárzó személyisége is ahhoz, hogy elfogadták személyét és amit elmondott. Arról nem is

beszélek, hogy mi történt akkor, amikor megjelent *Sarolta* mellett *Bálintné Kovács Julika* is.

Magyarországon - az önkormányzatiságot vizsgálva - szinte minden meghatározó vezető szerepet férfiak töltöttek be. Ezt ma már nehéz elképzelni, de ez egy „hőskor” volt.

Különösen furcsa helyzet volt az egyház vonatkozásában. Itt a női közszerepen túlmenően, nagy problémát okozott a fejekben *Sarolta* azon elmélete, miszerint az „örménység kategóriáját ki kell terjesztenni”. E kiterjesztés nélkül az örmény közösség elhal. A papok csak azt tekintették örménynek, aki fizette az egyházi adót és nem hagyta el az örmény közösséget. Szigorúan gondolkodtak a vegyes házasságról, így a románokkal kötött házasságokról is. Azt elképzelni sem tudták, hogy az örmény közösség munkájába a „civillek” is bekapcsolódhassanak, hogy civil örmény kulturális egyesületet alapítsanak. Az egyháznak megvoltak a saját közösségei, pl. egyletei, de azok általában halódtak, vagy már csak papíron voltak meg, mivel a kommunizmusban tiltották a szervezeteket. Szerencsére sikerült mindenhol meggyőzni mind a papokat, mind az egyháztanácsosokat, hogy a folytatás ellen az az egyetlen megoldás, ha az „örmény identitás” fogalmát kiterjesztik. Foglalkozni kell azokkal is, akik már csak valamilyen hányadban örmények, vagy

azokkal is, akik más vallásúakkal, más nemzetiségűekkel kötöttek házasságot. Az is komoly gondot okozott a kezdeti időben, hogy mit is jelent az örmény identitás. Az erdélyi közösségekben csak úgy - mondhatnánk - megélték az örménységet, azaz vasárnap elmentek az örmény templomba, az asszonyok megfőzték a hagyományos ebédet, ünnepekkor találkoztak, stb. Azzal egyáltalán nem foglalkoztak, hogy az örmény identitásnak a szakrális és gasztronómiai jellegén kívül más, pl. kulturális, történelmi elemei is lehetnek. A temetőt sem úgy ápolták, mint örmény temető, hanem mint a temető, ahol őseik nyugszanak. Saroltának igen komolyan kellett megküzdenie az örmény tudat elterjesztésén. Az általa felkutatott, gyűjtött, rendezett kiállítási anyagokat vándorkiállítás jelleggel elvitte a hazai és erdélyi közösségekhez, amelyeknek családfakutatás témája, az ősi örmény kódexművészet, az örmény népművészet bemutatása, örmény-magyarörmény népzene, a magyarörmény irodalom, az örmény halottkultusz, magyarörmény hírességeink a múltban és jelenben, stb. megismertetése döbentette rá a közösségeket, hogy milyen gazdag kultúránk van, amelyet a mindennapjaink és unokáink számára is meg kell mentenünk. E tudatos rearmenizáló (*Kali Kinga* armenológus fogalom-meghatározása) szervezőmunkájának köszönhetően ismét van ma már minden közösségnek sokak által látogatott búcsúnapja, az örmény közösségek egymást megismerték, eljárnak egymáshoz ünnepeikre, felvállalják az örmény kultúra ápolását, kiállításokat és előadásokat szerveznek az egyházi események mellé. Ha az örmény identitás e kiterjesztése nem jön létre, akkor ma már szinte nincsenek is Erdélyben örmény közösségek. A feladatokat nehezítette,

hogy mindezt a küzdelmet nőként kellett megvívnia. Szerencsére igen sokan kapcsolódtak be e munkába, amelynek eredményeképpen gyorsan szerveződtek a közösségek, a kiállítások, a konferenciák, stb. Az örmény közösségi lét igénye bent volt az emberekben, csak ki kellett szabaddítani.

Van egy másik, szinte megoldhatatlannak látszó probléma a nemzetiségi önkormányzatiságnál. Sokan úgy tekintenek a nemzetiségi önkormányzatra, mint az igazi nagy önkormányzatra, amelynek gazdasági és igazgatásrendészeti funkciói is vannak. Sarolta - a törvény szellemének megfelelően - nem tartotta és ma sem tartja a gazdasági és igazgatásrendészeti jellegű problémák, gondok megoldását a nemzetiségi önkormányzatok feladatának. A törvény szerint a nemzetiségi önkormányzatiság a kulturális autonómia megerősítését szolgálja, amely az örmény identitás megerősítéséhez szükséges. Így pl. hiába keresték meg országos elnökhelyettesként, fővárosi elnökként lakás, állás, fizetés, üzlethelység bérlése, stb. egyéni problémákkal, legfeljebb ügyvédi tanácsot adott a helyzet megoldására, megmagyarázva, hogy nincs joga bármi mást megtenni. Az erdélyi örmények között ilyen probléma nem is volt jellemző, de egészen más a helyzet a most bevándorolt örményeknél, ahol lakást, állást, igazolványokat kell szerezni és gyakran egészségügyi ellátási problémákkal is találkozhatunk. Hogy Alex mit csinált ezekkel a problémákkal, nem tudom. Vélelmezem, hogy e téren komoly nyomás alá került.

Az egyesület megalapításában komoly szerepe volt édesapjának, *dr. Issekutz Jánosnak*, aki halála előtt azt mondta, „látnom, ne küzdj Alexszel, alapítsál egy

kulturális egyesületet és ott nyugodtan dolgozhatsz az erdélyi és itthoni magyar-örmény közösségért, a kultúra megmentéséért.” Sarolta ezután alapította meg az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesületet (EÖGYKE). Az egyesület felvállalta az erdélyi gyökerű magyar-örmények összefogását határon átvélően, kulturális identitása megélésének megszervezését (klub, füzetek, találkozók, könyvek, kiállítások, örmény katolikus hitélet, tárgyi kultúránk megmentése, genealógiai gyökerek kutatása, nemzetiségi képviselőjelöltek választását országos szinten is, stb.) alapszabályban rögzítve. Ettől kezdve a választásokon önállóan indított jelölteket és ahol nyert, ott az ő képviselői képviselték az EÖGYKE kulturális identitás vonalát.

Örménymagyar-magyarörmény kiegyenlítőds

Működésünk komolyan visszahatott a maradék Arménia Népe Kulturális Egyesület jelöltjeiből alakult önkormányzatok működésére is. Soha be nem vallott következmény az lett, hogy ők is kénytelenek voltak átvenni a magyarörmény kulturális irányvonalat. Lényegében nem is tehettek mást, hiszen pl. az V., X., XIX., stb. kerületben is túlnyomó többségben ugyanolyan örmények élnek, mint az I, II, IX. kerületben: magyarörmények, akik már magyarul beszélnek. Teljesen világos, hogy ott sem lehet megtanítani az örmény közösséget örményül, csak el kell játszani egy kettős játékot. A játék neve: „Ki a főnököd?” Ha *Avanesian Alex*, akkor örmény vagy, de ha *dr. Issekutz Sarolta*, akkor te nem vagy örmény, te csak az etnobiznisz miatt valld magadat örménynek.

Természetesen miután a magyarörmény kulturális irányvonal általánossá vált az

országban, osztódás, egyesülés, koalíció, elhalás, új születés, kiválás, függetlenné válás mindkét oldalon előfordult, de a történelmi háború eldőlt. Ma Magyarországon csakis magyarörmény önkormányzatok működnek, még akkor is, ha egyesek ezt tagadják.

Ha ma valaki körbe néz az örmények által kiadott újságok között, akkor csak magyarul megjelenő újságokat talál. (kivéve az Armeniát, amit szinte senki sem olvas örményül) Magyarországon és Erdélyben is. Egyáltalán nem értem miért csinálják ezt a „te nem vagy örmény, mert nem az örmény kultúrát képviseled, te nem tudsz örményül”.

Határozottan kijelentem, hogy az örmény-örmény kultúra, történelem, oktatás, terjesztés területén Sarolta sokkal többet tett le az asztalra, mint a teljes Alex csapat, leszámítva a mai napi örmény kultúrát, napi örmény politikai eseményeket.

E küzdelemnek és győzelemnek van egy igen nagy vesztese, az általunk „örmény-örmény”, vagy „keleti örmény” emberek közössége, a „piacos” örmények. Sajnos őket senki nem fogja össze. Nincs olyan szervezet, amely felkarolja, támogatja őket, lézengenek, elhagyatva érzik magukat. Csapódnak ide-oda, nem is értik teljesen mi történik itt. Pedig igazán hiányoljuk aktív közreműködésüket. Mivel magyarul beszélő közösség vagyunk, nincs megfelelő kapcsolatunk az óhazával. Örményül tudó vezetőink nem-hogy segítenének, letagadnak bennünket, kizárnak bennünket. Mi továbbra is büszkék vagyunk örmény gyökereinkre, erre a sokezer éves kultúránkra. Sajnos nem tudjuk ma sem felderíteni az örmény és magyar kapcsolati szálakat a Kaukázusban (i.e. és i.u.), ehhez ismerni kellene az örmény nyelvet. E kapcsolat felderítése

tekintetében is sokat várnánk az örményül tudó közösségtől. Szintén megoldatlan problémánk, az erdélyi örmény közösség múltjának megismerése abból az időből, amikor még örményül írtak őseink.

Jellemző, hogy Magyarországon az örmény történelem kutatói, tudósai szinte kizárólag magyarok, akik az örmény nyelvet megtanulták (*Schütz* professzor, *Szalmási Pál*, *Krajcsár Piroska*, *Kovács Bálint*, *Zsigmond Benedek*, *Nagy Kornél*, stb.). Nem ismerünk olyan, az utóbbi évtizedekben Magyarországra érkező örmény személyt, aki az örmény kultúrával, történelemmel komolyan foglalkozna. Voltak próbálkozások, azonban számunkra ismeretlen okok miatt ők kiestek a kegyekből. Nagy kár. Természetesen komoly veszteség számunkra az is, hogy nincs örmény ének- és tánckar, bár több próbálkozás volt már, de azok általában elháltak. Nincs ma Budapesten egy olyan üzlet, ahol Örményországból származó könyveket, ajándéktárgyakat, lemezeket, lehetne vásárolni, információkat lehetne kapni örményországi utazás céljából. Nincs állandó kiállítási helyszín, ahol az örményországi művészet – antik, régi és újkori – látható lenne.

Mindig foglalkoztatott, hogy a hazai örmény közösségnek miért nincs igazi otthona? Hogy ez sohasem sikerült, abban igen erősen benne van Avanesián Alexnek azon elvárása, hogy ő nemcsak vezetője, hanem tulajdonosa is legyen egy ilyen központnak. Senkit nem engedett abba a helyzetbe, hogy ilyen központot kialakítson az ő tulajdonlása nélkül. Emlékszem, az Orlay utcai templom szomszédságában, a telekhatáros Bartók Béla utca 15. szám alatt talált egy ingatlant, amely igen jó lett volna az országos, főváros székhelyül, egyúttal kulturális központnak is.

Erről megállapodás is született az országos képviselők között. Központi fekvés, jó megközelíthetőség, nagy telek (saját parkolási lehetőség) több mint 450 nm-es építmény (tovább is bővíthető), amelyben irodák és kulturális, oktatási, kiállítási funkciók is teljesíthetők lettek volna. Azt mondhatnám ideális, mert az Orlay u-i örmény katolikus templommal olyan együtttest alkothatt volna, amelyről mindenki csak álmodott. Sarolta ügyvédként hosszú, nehéz munkával jogilag megteremtette a lehetőséget a megvalósításhoz (telekkönyvi rendezés, több tulajdonossal megállapodás, stb.), amely a szerződés aláírása előtt hirtelen Sarolta leváltásával (alelnök, az Állami Vagyonátadási Bizottság örmény kurátor) meghíusult, legalább is az örmény közösség számára. Tudomásom szerint Avanesian saját érdekeltségét jövedelmezőbbnek találta, valamilyen más, igen zavaros, ma már kideríthetetlen konstrukcióban szerezte meg a tulajdonosi jogokat (?) és az ingatlan azonnali birtoklását. Az utóbb derült ki, hogy közben elindították az Orlay u-i templom lebontásának engedélyezését és a két telek egyesítését valami nemzetközi örmény központ kialakítása céljából. Szerencsére Sarolta ebben is közbe tudott lépni.

Az ügylet meghíusult az OÖÖ és a FÖÖ elhelyezése számára, helyette a működés szempontjából teljesen „használatlan” Boráros téri irodaház 3. emeleti irodáját jelölte meg Avanesian az OÖÖ elhelyezésére (egyik érdekeltsége kapcsán), amelyet a 13 nemzetiség közül a legmagasabb vételárért (!) vásároltatott meg a Magyar Állammal, majd azt az OÖÖ tartós használatba kapta. Vagy két év múltán több millió Ft-os rezsihátralékot hagyva, új ingatlanként a II. ker. Palatinus u. 4. alatti villa földszinti lakását és garázs részét

kapta meg az OÖÖ először használatba, majd tulajdonként. Az országos székhely és Hivatala 2014 óta zárva van, oda nem lehet bejutni!! A Budapest Főváros Kormányhivatalához küldött sok tucat panasz ellenére senki sem foglalkozik a problémával. Sajnos valamennyi felsorolt székhely-ügy főszereplője Avanesian Alex.

A Bartók Béla út 15. sz. alatti ingatlan a hazai örmény közösség egészének érdekeit szolgálhatta volna, mely lehetőségtől a kapzsiság fosztotta meg a közösséget. Sarolta pedig sohasem jutott olyan helyzetbe, hogy az országos örmény központ helyzetét megoldhatta volna.

...hmmm. Úgyes...

Identitás-genocídium

Az élet percről percre változik, arra sarkalt, hogy a visszaemlékezésemet kiegészítsem két igen kellemetlen, eddig elhallgatott témával.

Az Országos Örmény Önkormányzat 2017. május 23-án hozott egy 27/2017 sz. határozatot -amelyet még a mai napon sem lehet olvasni az OÖÖ honlapján, így a határozatra csak a Diaszpóra 21 újság 2017. júniusi 2. számában megjelent „Tiltakozás a közösségrombolás ellen – álörmények a nemzetiség eltörlésével fenyegetőznek” című cikk alapján lehet reagálni.

Az egyik téma az „örmény identitás-genocídium” szóhasználat, a másikat úgy foglalhatnám össze, tudja-e valaki, hogy ki is most dr. Tóth Rózsa?

A Lázár Jánosnak írott levélben használta először a magyarörmény vezetés azt a kifejezést, hogy „örmény identitás-genocídium” zajlik a keleti örmények részéről a történelmi magyarörmények ellen. Erre reagáltak Alexék a nevezett határozatban, majd a parlamenti szószólói levélbe és most a Diaszpóra újságban.

Reakciójukból arra következtettek, hogy vagy nem értik, vagy egyszerűen félremagyarázzák annak értelmét. A genocídium szó eredetileg „szervezett népirást” „egy nép teljes megsemmisítését”, azaz szervezeten, nagy tömegű gyilkosságot, megsemmisítést jelent. Az „örmény identitás” szó jelentése „örmény azonosságtudat”, „örmény önanonosság”. Az örmény önanonosságnak nagyon sok eleme van. Ilyenek pl. büszkeségtudat a történelmi múltra, büszkeség az ősök hősiességére, tisztességére, a kulturális és hitéleti hagyományok továbbvitele, stb. Vizsgáljuk meg ezek után Avanesián Alexék cselekedeteit. Céljuk, hogy egy egész közösség, 10-15 ezer ember örmény azonosságtudatát szisztematikusan kiöljék, megsemmisítsék. Nem egy vagy két emberről, hanem egy elég nagyszámú közösségről beszélhetünk. A szándék pedig az, hogy a Magyarországon őshonos, - több mint 100 éve itt élő – jelentős létszámú örmény nemzetiség jogán szerzett előnyöket, juttatásokat egy kis csoport számára, kizárólagosan maguknak megszerezzék. A szándék többféleképpen is minősíthető, szerintem talán az aljas szó illik rá a legjobban. Ráadásul a csoport szó azért is használható, mert az Országos Örmény Önkormányzat 8 tagú „örmény-örmény” frakciójáról van szó. Az eszközkészletük igen széles és hasonlóság fedezhető fel a törökök által használtakhoz (a tényleges gyilkosságok kivételével).

Ezek az eszközök: gazdasági és vagyoni megsemmisítés, vallási identitás megszüntetése, kultúra megsemmisítése, kiüzetetés, kiátkozás, ha nem állsz a mi zászlónk alá”, stb. Vegyük sorra a párhuzamokat.

A gazdasági megsemmisítés pl. azt jelenti, hogy az államtól kapott pénzek

95%-át magukhoz ragadták. Lásd például a 2017 évi pályázati pénzek elosztása.

A vagyoni megsemmisítés pl. ott érhető tetten, hogy egyszerűen elfoglalták az Orlay utcai templomot 1998-ban. Örökké él bennem az a kép, amikor az Orlay utcában az udvaron áll a magyarörmény tömeg és néz felfelé a plébánia bejárati szint felé, ahol mikro-busszal odaszállított sötét emberek (akik szerintem azt sem tudták, hová hozták őket és miért) állnak és Avanesián Alex irányításával védik a lépcsőfeljárót a magyarörményektől, hogy belépjenek a saját plébániájukra és a múzeumukba. Ilyen képet, ekkora aljasságot egy életre nem felejt el az ember.

Folytonosan olyan helyzetet teremtenek és kommunikálnak minden médiában, amelynek hallatán minden tisztességes, örmény identitástudatú ember meghátrál és azt gondolja, inkább nem, én ezek közé nem kívánok keveredni, rólam senki ne mondja, hogy biznisz-örmény vagyok. Inkább letagadom örmény gyökereimet is, gyermekemnek nem adom tovább identitás-tudatomat. Így érték el, hogy az indulásnál a biztató kezdetek után (az első választásoknál örmények kapták a legtöbb szavazatot a kis nemzetiségek közül, sőt megelőztek nagy kisebbségeket is lakossági szimpátiában – 6. helyen állt az örménység) ma alig merik vállalni örmény azonosságukat az emberek, mert a magyarörmény szó szitokszóvá változott.

A legdurvább cselekedetük az, hogy az egész örmény közösséget a rendőrségen feljelentették, hogy álörmény és csak pénzért regisztrált. Ezek után immár harmadik éve folyik a magyarörmények egyenkénti behívása a nem éppen jó és szép múlttal rendelkező Gyorskocsi utcai épületbe, kihallgatásra. Az idősebbeknél

pedig becsenget a rendőrség. Ezek után ki vállalja örmény múltját?

A törökök felajánlották az örményeknek, ha áttérnek az ő vallásukra, akkor életben maradhatnak, ha nem, irány a sivatag. Ennek példájára, kidolgozták azt az egyszerűen nevetséges elméletet, hogy ha elismered Avanesián Alexéket főnöknek, akkor nem érdekes, hogy beszél-e az örmény nyelvet, milyen kultúrát ápolsz, akkor örmény vagy. Ha nem ismered el Avanesián Alexék főhatóságát, akkor énekelhetsz, szavalhatsz örményül, akkor sem vagy örmény. A dolog pikantériája, hogy Avanesián Alexék alapítottak egy örmény egyházat is, amelynek főnöke Avanesián Alex. Így talán ironikusan mondhatnám azt is, ha elismered Avanesián Alexék „pápaságát” és „áttérsz az ő vallásukra”, akkor örmény vagy, ha nem, akkor irány a sivatag.

A kiüzetetés, kitorlás a fejekből, a tudatból abban is megtestesül, hogy a magyarörményeket teljesen kihagyják minden beszámolójukból, mintha nem is léteznének és semmit sem csinálnának, illetve ha csinálnak valamit, az szerintük nem része az örmény kultúrának. Ezzel megváltoztatják az utókor számára a történelmi, kultúrtörténeti képet, kiradírozzák a magyarörményeket. Nem engedik megjelenésüket az örmény nemzeti TV műsorokban. Sorolhatnám még sokáig a cselekedeteiket, de egyet mindenképpen kiemelnék. Lecserélték a hazai örmény nemzetiség kultúráját, megváltoztatták a nemzetiség kulturális identitását. Sarolta elmélete és kultúrpolitikája szerint (mint az előzőekben már írtam róla) Magyarországon az örmény nemzetiség kultúrája a magyarörmény személyek kultúrája. Szerintük Magyarországon az örmény nemzetiség kultúrája

kizárólag az örmény kultúra. Jól példázza a most kezdődő Nemzetközi Örmény Diaszpóra Fesztivál programja. Tisztázni szeretném, hogy szerintem mindenki örül annak, hogyha Magyarországon bemutatásra kerül az örmény kultúra, de az nem rendelkezhet kizárólagossággal, mert az nem azonos a Magyarországon élő, számosságát tekintve több mint 95-97 %-ban már magyarul beszélő örmény nemzetiség kultúrájával.

Az Országos Örmény Önkormányzat magyarörmény frakciójának lefejezése.

A törökök is azzal kezdték a genocídiumot, hogy az örmény vezető értelmiséget Isztambulban kivégezték. Egyszerre több mint 700 értelmiségi vezetőt gyilkoltak le egyetlen nap. Avanesián Alexék lefejezési akciótervük az volt, hogy olyan feltételeket kell támasztani, amelyeket az ellenzékben lévő magyarörmény frakció biztosan nem tud teljesíteni. Először is módosították a működési szabályzatot, hogy **rendkívüli testületi ülést 24 óra alatt** is össze lehet hívni. Pl. akár 2 órával az ülés előtt elküldhetnek egy E-mailt, hogy két óra múlva Debrecenben testületi ülés lesz. A rendkívüli ülésen mást nem lehet tárgyalni, csak amit az elnök elhatározott. Ezt követően elhatározták, hogy ezután minden ülés rendkívüli lesz, minden indoklás nélkül, tehát minden ülésre érvényes a 24 órán belüli kiértesítési szabály, és ezáltal elérték, hogy az ellenzék nem indítványozhatott semmit, nem tudott a közgyűléseken megjelenni. Hoztak egy olyan belső határozatot, amely szerint csak kihelyezett, távoli városokban tartandó ülés lesz és nem a budapesti székházban, mivel az ellenzéki képviselők szinte mindegyike budapesti. Következő elem

az volt, hogy testületi ülést csak munkanapokon és fő munkaidőben tartanak, mert szombaton egy rendes ember nem dolgozik??

....hmmm..ügyes.....

Bevetették azt az eszközt is, hogyha az ellenzék többségben volt, akkor az elnök egyszerűen bezárta a közgyűlést.

Amikor az ellenzék beadott kérelmet az elnöknek, hogy az általa javasolt napirendi pontokban tűzzön ki egy elfogadható időpontban testületi ülést, megjelölve mely időpont lenne jó, akkor az elnök ezt figyelmen kívül hagyta, majd egy elfogadhatatlan időpontra kitűzte az ülést, a meghívót éjfélkor adták fel interneten, másnap délelőtt 10 órára Debrecenbe. Megjegyzem, hogy az OÖÖ minden ilyen eljárása ellen tiltakozott a magyarörmény frakció a Fővárosi Kormányhivatalnál, de eredménytelenül. Így jutottak el oda, hogy a magyarörmény frakció *nem tudott* részt venni egy éven keresztül az üléseken, ezáltal a törvény szerint mandátumuk megszűnt. Amint a mandátum megszűnt, a Kormányhivatal azonnal észlelte, hogy törvénysértések történtek, erről azonnal értesítette az OÖÖ vezetést!!! Az EÖGY frakció elnökét pedig arról tájékoztatta, hogy az országos törvénysértő tevékenységével kapcsolatosan adjanak be bírósági jogorvoslati kérelmet, megjelölve mely bíróságra kell beadni, amely természetesen félrevezető információ volt. Úgyhogy hiába adták be jogorvoslati kérelmüket a Kormányhivatal által megjelölt bíróságnak, közel öt hónap múlva tudták meg, hogy nem oda kellett volna a kérelmüket előterjeszteni. Bennem az a kép alakult ki, hogy Avanesián Alexék keze mindenhova elér és minden gazságot el tud intézni. Sajnálatos az egészben

az, hogy a törvényes működésért felelős Fővárosi Kormányhivatal „elnézte” a törvénytelen közgyűlés-kitűzési gyakorlatot, majd amikor a lefejezési akció sikeresen lezárult, megtartotta „öszödi beszédét”, elismerve a törvénytelenéseket. Persze semmilyen szankciót nem alkalmazott a törvénytisértő gyakorlat elkövetők ellen. A lényeg, hogy az OÖÖ magyarörmény frakció 7 tagjának mandátuma egyelőre a levegőben lóg, így az OÖÖ magyarörmény vezetése lefejezett.

Hangsúlyozni szeretném, hogy Avanesián Alexék több mint 20 éve szisztematikusan hajtják végre az „örmény identitás-genocídiumot”, ezzel eddig elérték, hogy a potenciálisan 10-15000-re becsült örmény közösség szinte megszűnt és ha ez így folytatódik, pár ciklus során a magyarörmény közösség elfogy és számszerűségében többségbe kerülnek a hazánkba néhány évtized alatt bevándorolt örmény-örmények. Sajnálatosan észlelem, hogy mivel úgy érzik Avanesiánék, hogy Magyarországon immár befejezték munkájukat, áttették tevékenységük színterét Erdélybe, a hármas vezető-csapat bevonult Gyergyószentmiklósrá és ott is akcióba léptek. De ez egy más téma, amelyből valójában nem hagyható ki *dr. Puskás Attila* sem.

A hivatkozott Diaszpóra cikk arról beszél, hogy a magyarörmények megsértik az örmény népirtás emlékét. Mindig is megdöbbenve emlékeztem az Örmény Genocídiumra és az akkor elkövetett emberiség elleni bűnökre, de az én magánvéleményem az, hogy Avanesián Alexék cselekedeteit és annak következményeit tekintve – bár nem azonosak a 1915-ös eseményekkel – én ma odahelyezem őket a törökök mellé. Amikor megáll egy-egy Genocídium emlékére állított

kereszteskő előtt és fejet hajtok, akkor nemcsak a sok millió fizikailag is megsemmisített örményre gondolok, hanem arra a 10-15 ezer örmény gyökerekkel rendelkező magyarörményre is, akikből lassan kiölték-kiölik az örmény identitástudatot és arra is gondolok, hogy a jövőben alig fognak születni olyanok, akik vállalják örménységüket. Az is eszembe jut, hogy - mint ma már köztudott -, a Genocídiumot nem hajthatták volna végre a törökök a nagyhatalmak hallgatóságos hozzájárulása nélkül, a magyarörmény „identitásgenocídium” sem történhetett volna meg a felelős állami szervek hallgatóságos támogatása nélkül. Holott éppen az emberi jogok – nemzetiségi jogok – védelme Magyarország Alaptörvényében is helyet kapott. A „nem avatkozunk be a nemzetiség belső problémáiba” szemlélet ugyanis sok esetben átfordult már büntető kategóriába is, és az egészen más!

Ki is dr. Tóth Rózsa?

Ismeretes az örmények között az a *gróf Teleki Sándor* mondás, miszerint a 48-49-es forradalomban és szabadságharcban az örmény volt az egyetlen nemzetiség, amelynek soraiból nem került ki áruló.

E mondás a mai időkre már nem igaz. A magyarörménység több mint 20 éves sziszifuszi küzdelmében volt egyetlen pillanat, amikor úgy látszott sikerül az ellenfelét két-vállra fektetni. 2015-ben néhány, korábban „arméniás” képviselőnek eleget lett a korábbi gyakorlatból és úgy döntött, változást akar és felkérték az EÖGYKE képviselőcsapatot, hogy együtt változtassák meg ezt a korrupt rendszert. A lehetőségekhez mérten (elnököt és elnökhelyettest leváltani nem lehet) olyan országos működési módot dolgoztak ki, amely végre a fejről a talpára állított volna

mindent, és méltán sikertörténet lett volna a nemzetiségek között. Néhány elem a javasolandó tanácsnoki rendszerből: az elnöki hatalom korlátozása, a tényleges irodaműködés beindítása, a pénzosztási rendszer radikális megváltoztatása: saját pályázatás szakértői zsűri-rendszer alapján, belső elszámoltatás, az összes önkormányzat összefogása és munkájának koordinálása és támogatása, stb. Ismeretlen okok miatt utóbb, „minden nyomás nélkül” ketten megváltoztatták szándékukat, lemondva (?) mandátumukról átadták a helyüket Avanesián-elkötelezett képviselőknek. Egy többlete maradt még így is az EÖGY csapatnak, tehát a terv megvalósítható lett volna, csak várni kellett arra, hogy legyen egy olyan közgyűlés, ahol az új SZMSZ javaslat beterjesztésre és szavazásra kerülhetett volna (az elnökség ugyanis törvénytelenül csak rendkívüli közgyűlési rendszert vezetett be). Ekkor szintén „váratlanul és minden külső nyomás nélkül, saját belső meggyőződése és megvilágosodása alapján” (?) a csapatot és a kitéűzött célokat dr. Tóth Rózsa,

szegedi képviselő – az EÖGYKE országos jelöltje – cserbe hagyta és átállt. Átállásával lehetetlenné tette a rendszer megreformálását, megjavítását, törvényes mederbe terelését. Az átállását tetőzte olyan cselekedettel is, hogy megszavazott egy olyan határozatot is, amely a magyarörmény közösséget kizárja az örménységből, valamint kijelenti, hogy a magyarörmény kultúra nem része az örmény kultúrának. Felteszem a kérdést ezek után dr. Tóth Rózsának, hogy ő most kicsoda? Eddig úgy tudtam, hogy ő is magyarörmény. Vagy mégsem? Akkor biznisz-örmény. Szerintem egyszerűen egy áruló, méghozzá a legnagyobbak közül való, aki a történelmi magyarörménység legnagyobb lehetőségét hiúsította meg. Azt is simán megszavazta, hogy az OÖÖ pénzügyi beszámolóit minden valós elszámolás nélkül el kell fogadni. Elfogadó szavazatával ellehetetlenítette az Avanesián Klán több éves, többszáz milliós sötét működésének felderítését. Méltán helyezem az örmény közösség legkárosabbjai közé.

...hmmm. Ügyes...

(Folytatjuk)

Sarkányt legeltető szűz. (Gyulai Líviusz grafikája)

Finisszázs a Galériában LULU 80

És Isten jókedvében megteremté a Gyulai Líviusz nevű csodát, és adá Őt Barótnak, Erdővidéknek, Székelyföldnek, Erdélynek, Magyarországnak, Európának, a Föld nevű bolygónak. És Ő mindenütt otthon vala, minden időben, minden emberi és nem emberi alakban.

Milyen utat tett meg *Gyulai Líviusz* a Nemzet Művésze, Kosuth- és Munkácsy-díjas grafikusművész, a Magyar Művészeti Akadémia tagja!

Akik ott voltunk május 31-én a Várnegyed Galériában az életmű-keresztmetszet kiállítás finisszázsán, ezen a rendhagyó tárlatvezetésen bepillantást nyerhettünk életébe.

Lulu beszélt. A gyermekkori rajzokról, a soproni évekről, a főiskoláról. Budapesten, 1956 után a Duna parton álló kollégiumban hetente irtották a patkányokat, úgy el voltak szaporodva. Nyomor. A diákok olykor éhesen, mindennek ellenére tanultak. *Bernáth Aurél* korrigálta a rajzokat, és meghívta műtermébe Líviuszt dolgozni, (és nem melleleg ebédre is).

Gyulai Líviusz és házastársa, Vennes Emmy

Mérhetetlen szorgalommal rajzolt -, minden technikát kitanulva. Se jó papír, se jó toll, se jó kő – csak vasakat. Törvény: hibázni nem lehet.

Fanyalgó kommunista mecénatúra. És a tervek jegelve, majd újra meg újra elindítva!

Líviuszt az is ismeri, aki nem ismeri. Emlékszünk az utcák, a Nyugati pályaudvar óriás plakátjaira, ahol *Az öreg Casanova* húzza imádott hölgyének kétkerekű kézikocsiját. Vagy *Jónás* világsikerű animációs filmjére. De összetéveszthetetlen *Psyché* portréja „talpig egy szál nyakpántban” *Weöres Sándor* gyönyörű könyvén.

A *Carmina Burana* Taverna Szálló, Pezsgőbár linóleummetszet-lány bujálkodása közben keresem, hogy

Jobbról Gyulai Líviusz, Issekutz Sarolta és Várady Mária

hol a lány keze? Hát az udvarló férfi pénzes tarsolyát babrálja célirányosan!

A *biliárd története XIV.* Lajos korából, meg sok szépirodalmi mű illusztrálása; minden a művész hatalmas történelmi, irodalmi műveltségéről és páratlan, ma is gazdagodó oeuvre-jéről tanúskodik.

A többit, kedves olvasó, nagy élvezettel olvashatod, az animációs filmeket pedig nézd meg az internetről!

Az örmény közösség nevében dr. Issekutz Sarolta, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnök-asszonya köszöntötte az örmény származású művészt. Igen, tény, hogy a felület gazdagságára, megmunkálására nagyon nagy gondot fordít, s ez talán a *khačskar*-ra, az örmény kereszt-kövek dús mintázatára hajaz. Hol pöttyöz, vonalkázik, hol kalligrafikus hajlékony vonalhálóval borít részeket. A folytonosság, a mozgás igénye tereli az animációs film felé. Komplex érzelmek, humor, pajzanság, filozófia „*vagy amit akartok*”.

A művész 80. születésnapja közeleg, ott áll mellette Vennes Emmyke színésznő. Még szerencse, hogy ilyen fiatalka, bírja a Líviusz által diktált örült iramot.

A Finisszázs megnyugvást adó perceit *Fogolyán Kristóf* fuvolaművész-zeneszerző éteri, lélektől - lélekig szóló dal-lamai hozták el számunkra. Nagyon illet *Gluck* Orpheus zenéje. Meglepetésként *Líviusz-Lulu köszöntésére* írt szerzeményét adta elő – nagy-nagy sikerrel, amelyet Lulu egy grafika aján-dékozásával honorált.

A Várnegyed Galéria vezetője *Incze Ildikó* színművész bravúros közvetlenség-gel indította és zárta a három órás, gyorsan elrepülő, élményt adó estet.

A *Budavári Örmény Nemzetiségi Önkormányzat* képviselői boldogok, hogy újra rangos rendezvényt gazdagították a Várkerület és egyben Budapest minőségi művészetet kínáló palettáját. Gyulai Líviusz a mi élő Ararátunk.

Várady Mária
elnök, az est háziasszonya

Gyarmati Béla

Egy kitüntetés valódi története III. rész

1849 tavaszán az oktrojált (kierőszakolt, az országgyűlés megkerülésével kihirdetett) alkotmány mind magyar, mind román oldalon csalódást keltett, és ettől kezdődően Janku álláspontja közeledni kezdett a magyarokéhoz. Augusztus elejére a magyar és a román vezetés között előrehaladt tárgyalások folytak, aminek eredményeképpen *Avram Janku* a csapataival együtt átállt volna a magyar sereghez. A megkötött egyezség megvalósulására azonban már nem volt lehetőség, mert augusztus 13.-án Világosnál megtörtént a honvéd-sereg fegyverletétele.

A szabadságharc bukása a polgári lakosság számára abban a tekintetben megkönnyebbülést jelentett, hogy a császári hatalom azonnal nekilátott a fegyveres felkelők leszerelésének: *Avram Janku* csapatainak is be kellett szolgáltatni a fegyvereiket. Az Udvar ingadozott, hogy *Jankut* fenyegetéssel, vagy jutalmazással térítse-e maga mellé. A hatalom bizalma - épp *Jankunak* a korábban a magyarokkal folytatott megegyezési tárgyalásai miatt - megingott *Jankuban*, így még egy rövid ideig tartó lefogására is sor került.

A frissen trónra került *I. Ferenc József* már a magyarországi „lázongás” elfojtásának sikere előtt neki kezdett birodalma átszervezésének. 1849. októberében megjelent a császári pátens a „telekadó-ideiglen”-ről, tehát a telekkönyvi viszonyok rendezéséig ideiglenesen szánt átmeneti földadó-rendszer bevezetéséről. Ehhez Magyarországon nem volt kellő számú szakember, ezért a felállítandó bizottságokba más tartományokból vezényeltek át kellő iskolázottságú

(érettségizett) hivatalnokokat. A rendelkezés végrehajtásaként érkezhetett 1850. január 6.-án Gyulafehérvárra egy németül jól beszélő csernovici születésű, 28 esztendő, lengyel nemzetiségű nőtlen hivatalnok, *József Woyciechowski*. 1850. július elsején *Lukáts Róza* már feleségül is megye *József Woyciechowski*hez. Az esküvőt Zalatnán tartották meg (ahol *Róza* szűkebb családja a szörnyű napok elmúltával is élt), de az esküvőt nem a templomban tartották, hanem a bányakapitányság épületében - mert ennek fedelét már rendbe tették, míg a négy zalatnai templom közül még egy sem volt használható! Az esküvő egyik tanúja a már említett *Oelberg Frigyes* volt, aki akkor már - a zalatnai vérengzések során oly tragikusan elhunyt *Anton Reinbold* utódaként - a zalatnai kohómester tisztét viselte. Az ifjú pár a férj hivatalának megfelelően beköltözött Gyulafehérvárra.

A birodalmi rendcsinálás egyik fontos eszköze a rosszak megbüntetése, ezért bizottságok küldetnek ki a kincstári vagyokban keletkezett károk felmérése és a felelősök megkeresése érdekében. Zalatnán a Kincstár óriási vagyoni kárt szenvedett, hiszen nem csak az ércvizsgálót dúlták fel és a nemesfémbevéltő hivatalban található nemesfém óriási mennyisége tűnt el, hanem minden kincstári épületet kifosztottak, feldúltak és felégették, ezen kívül elpusztultak a bánya-berendezések, az érczúzó művek és a kohók, mégpedig oly mértékig, hogy a helyreállításuk csak évek múlva fejeződött be. Zalatnára egy olyan - végtelenül lelkiismeretes - hivatalnok érkezett, aki feletteseihez és az igazsághoz

egyaránt igyekezett hűséges lenni. *Johann Nahlik* századosnak a tényeken és eskű alatt tett vallomásokra támaszkodó alapos és tárgyilagos nyomozati jelentése szerencsére hozzáférhető, így igen értékes forrásul szolgál. A Nahlik-bizottság előtt a zalatnai gyűjtogatásokról vallomást tevők neve közt szerepel Wóizikofszka Róza (azaz: Rosa Woyciechowska, született Lukáts) is. A vizsgálat 1851 nyarának végén politikai okokból félbe szakadt, de ekkorra Róza már egy éve boldog anyuka volt: 1851 júliusában megszületett a Woyciechowski-család első gyermeke - akit még hét követ majd!

A rosszak megbüntetése mellett fontos a jók jutalmazása is: 1850 decemberében az ifjú császár úgy rendelkezik, hogy a császárhoz és a szülőföldhöz való rendíthetetlen hűséget tanúsító alattvalók elismerésére civil érdemkereszt alapíttassék, négyféle fokozatban. (A polgári Érdemkereszt helytelenül szokás Ferenc József-érdemkeresztnek is nevezni, ez azonban összetéveszthető a Ferenc József-rend kitüntetésével, ami elsősorban katonai és diplomáciai érdemek elismerésére szolgált.)

Erdélyben ekkor már zajlik az igazságos telekadó kiszabásának alapjául szánt kataszteri felmérés, de a frissen földhöz jutott román parasztság lázongásba kezd és Janku vezetésével 1852-ben megtámadja a kataszteri felmérőket. Janku egyre kellemetlenebb a kormányzat számára!

Az ifjú Ferenc József 1852 nyarán a frissen pacifikált Erdélyt körbelátogató július 20.-án Erdély földjére lépett. Látogatásától a románság igen sokat várt, és mikor eredeti útitervét úgy változtatta meg, hogy az érchegységi harcok színhelyét is meglátogassa, a románságban - és Avram Jankuban - óriási reménység

éledt. A császár azonban elkerülte a fogadására a saját elképzelése szerint lázasan készülődő Jankut, akit még csak nem is engedtek a császár közelébe.

Ferenc József július 22.-én - Zalatnán is áthaladva - Gyulafehérvárra érkezett, hogy másnap részt vegyen a várban felállítandó Losenau-emlékoszlop alapkövetelésén. (Ez a gyulafehérvári várban 1853-ban befejezett neogótikus emlékoszlop a piski csatában elesett annak a *Ludwig von Losenau* császári ezredesnek az emlékére készült, akit Nagyenyed megtámadtatásakor hiába kértek, hogy reguláris hadsereggel siessen a város segítségére...) Az esemény fényét emelendő és az uralkodó, valamint nemzete közti megbékélést erősítendő, az ünnepélyes alapkövetelés alkalmából majd' félszáz arra érdemesnek ítélt személy részesült az uralkodó által átadott kitüntetésben. A civil érdemkereszt különböző fokozatait ezúttal nem a forradalom és szabadságharc leverésében közreműködők, hanem a civilek védelmezői és a megbékélést elősegítők kapták.

Egy ilyen uralkodói jutalmazásnál a megjutalmazandók kiválasztásához több hivatali személyiség egyetértését kellett elnyerni a végülis listán maradt 49 személynek. A bécsi Staats und Hofarchivban fennmaradt a Csíkszeredán június 29.-én véglegesített előterjesztés anyaga. Valószínű, hogy a kitüntetendők névsorát a korábban végzett hatósági vizsgálatok alapján állították össze, mert több olyan nevet is találunk köztük, akik kiemelten szerepeltek a Nahlik-jelentésben. A listán külön csoportokban szerepelnek azok, akiknek a Ferenc József rend lovagkeresztjét szánták, aztán az Érdemkereszt koronás arany, arany, koronás ezüst és végül a „sima” ezüst fokozatát szánták. Sok közöttük a polgármester, a pap/lelkész/pópa,

de szép számmal szerepelnek más foglalkozások képviselői is (földész, nyergész, azaz paraszt, illetve nyeregkészítő). Mind civil, csak kettejük volt katona. Többségük nyilvánvalóan német (szász), néhány németesen írott nevű román, és magyar nevű csupán három fordul elő (bár egyikük lengyeles „álnéven”).

A kitüntetettek közt egyetlen nő szerepel, a mi Lukáts Rózánk! Az ő neve lengyelesen szerepel, mivel ekkor már Woyciechowskiné volt, azaz Rosa Woyciechowska. (Bár a felterjesztők a neveket általában németesen írták, de Róza férje után viselt új asszonynevét lengyelesen jegyezték le, ami két dolgot jelez: ő ekkor ezt a névalakot használta és a jegyzőkönyv pontosan örökítette meg.)

A névsorban Erdély különféle vidékéről származó jutalmazottak szerepelnek, de minket a zalatnai és környékbeli személyek érdekelhetnek. Koronás arany érdemkeresztben részesült Oelberg Frigyes (a kincstári javak megmentésére tett hősiességének jutalmául, aki Frigyes 1852-ben a zalatnai Kohó és Aranybevéltő Hivatal igazgatója lett). Arany érdemkereszttel jutalmazták Rosa Wojciechowskát, azaz Lukáts Rózát a - több ember életének megmentéséért, a hivatalos Nahlik jelentés szerint: „különösen *Marillai Ignác* ellenőr neki köszönheti életét”. Zalatnához kapcsolódóan jutalmaztatott meg *Urza János* (Juon Ursu) metesdi görög nem-egyesült (ortodox) lelkész, aki a preszákai mészárlás száznál több túlélőjének menekülésében tevélegesen segített, valamint „az ezüst érdemkeresztet kapta: ...*Lukács György* sárdi földész”, aki a Juon Ursu pápa által kerített szekereken a zalatnai menekülteket szerencsésen eljuttatta Gyulafehérvárra.

Az uralkodói látogatás nem vonzotta a város, vagy a környék magyar lakosságát, így legalább remélhető volt a zavartalan lefolyás. Miután az uralkodó incidens nélkül eltávozott Gyulafehérvárról, Jankut sürgősen „kezelésbe vették”. Augusztus 17-én letartóztatták, vasba verve Gyulafehérvárra cipelték, ahol gorombán megvallatták és agyba-főbe verték. Ugyan hamarosan szélnek eresztették, de ettől kezdve rendőri felügyelet vigyázta lépteit - már elég értelmetlenül, mert Janku agya ekkorra elborult és ettől kezdve haláláig teljesen értelmetlenül kóborolt.

A bécsi udvari levéltárban máig feltehető dokumentumok szerint tehát Lukáts Róza valóban magas kitüntetést kapott Ferenc Józseftől, de nem a kiegyezés táján, hanem 1852. július 23.-án, nem Schönbrunnban, hanem Gyulafehérvárott), és nem kizárt, hogy az uralkodó valóban enkezüleg méltóztatott a kitüntetését a honleányi kebelre feltűzni. (A Woyciechowsky-házaspár amúgy járhatott Schönbrunnban, hiszen Róza asszony egyik fivére a schönbrunni kastélybeli császári patikában volt „Hoflieferant” [udvari szállító] patikus, de az nem a kitüntetés alkalma volt.) A gyémántos bross adományozása azonban igen szinte kizárt. A felterjesztésben a kitüntetettek közül ugyanis négynek a neve mellé odaírták (mintegy kiegészítőleg, feltehetőleg az uralkodó enkezével), hogy „és 100 frt”, valamint az uralkodó ráírta az előterjesztésre, hogy ezen száz forintok kifizetéséről a pénzügyminiszter intézkedjen! Róza neve mellett azonban ilyen 100 ft-os bejegyzés nincs, gyémántos brossról szóló megkülönböztetés sincs! A fantáziaszülte bross hiányát később a családi emlékezet azzal próbálta magyarázni, hogy azt „később vissza kellett adni”. Ez azonban

a kitüntetésre vonatkozó előírás félreértelmezése: a kitüntetések - a kitüntetett halála után! - valóban vissza kellett volna szolgáltatni, de az uralkodó személyes jóindulatának jeléül adományozott dolgokat (brossot, láncot stb.) sosem! Lukáts

Róza örökösei azonban a kitüntetés visszaszolgáltatását mulasztották el - szerencsére, mert így maradhatott meg az arany érdemkereszt mindmáig, erzsébetvárosi Lukáts Róza negyvennél több ma élő leszármazottjának örömére.

Bálintné Kovács Júlia

Kolozsváros olyan város, ahol dal született a híres-neves, nevezetes örmény mészárosról...

Egy közös barangolásunkon bizonyítani is próbáltam, hogy a közismert dalban megénekelt „hős” örmény volt, és most itt a Füzetek olvasóinak is bizonygatni fogom. Íme a dalszöveg:

Kolozsváros olyan város,
A kapuja kilenc záros.
Abban lakik egy **mészáros**,
Kinek neve **Virág János**.

Kordován csizma lábára,
Sárga sarkantyú van rajta,
Összeveri legény módra,
Hull a csukros szegfű róla.

Kapum előtt összeveri,
Víg szívemet keseríti,
Kapum előtt ne veregesd,
Víg szívemet ne kesergesd.

Meghót Jánosnak az apja,
Rámaradt a gazdagsága:
Hat ökörnek a kötele,
Három vasvillának nyele.

1. Az örmények egyik fő foglalkozása annakidején a mészároság volt.

(Örmény dédnagyapám is azt művelte.)
És a húsokat különleges fűszerekkel tették ízletessé.

2. A tímár mesterségen belül a kordovány elkészítésének módját csak ők ismerték.

3. A Virág név szerepel az örmény családnevek között.

Ráadásul a Kolozsvár közvetlen közelében levő Gyalu községből az 1930-ban Szamosújváron megtartott templomszentelési ünnepségre adakoztak:

Gilau - Gyalu

Ázbej Viktor, Id. Betegh Márton,
Bocsánczy Anna, Özv. Kovács Gy.-né,
Virágh Kristóf, Virágh Márton

A bizonyítást befejeztem. Aki nem hiszi, járjon utána.!!!

(Szerkesztői megjegyzés: *Szongott Kristóf* A magyarhoni örmény családok genealógiája... könyvéből: Virág, a Cshicshágián család magyar neve. Lucas Virág (Florja). Szamosújvári Házassági anyakönyv III.kötet 63.l., 1851 jan. 16. Lásd: Csicshágián, Flora, Gulin, Vártán, Várteresz, Zachariás.)

Bálintné Kovács Júlia

Hogyan találtam rá az erdélyi magyarörmények híres zenész családjára?

(3. befejező rész)

Az idei csíksomlyói búcsún újra volt szerencsém hallani az előénekes *Petres Zoltán Tamást*, aki egy évvel ezelőtt kíváncsivá tett, terítsem ki, nincsenek-e örmény gyökerei? Azóta *Petres Csaba* úgy tájékoztatott, hogy az előénekes nem családjuk tagja, de számomra ez nem zárhatja ki az esetleges örmény gyökereket. Egyelőre azt „tallóztam”, illetve találtam a világhálón, hogy ez a kellemes külsejű fiatalember *Petres László* magyar-tanár (Lujzikalagor).

Virtuózok-középdöntő: továbbjut-e a csíkmadarasi 14 éves zongoraművész?

Petres Lajos Tamás (Fotó: mediaklikk.hu)

Petres Lajos Tamás, csíkmadarasi zongoravirtuózna drukkolhatunk péntek este a hazai idő szerint este fél tíz-kor kezdődő és a Duna TV által közvetített Virtuózok komolyzenei tehetségkutató műsorban.

A péntek esti első középdöntőn a tinik korcsoportja méretkezik meg, innen hárman jutnak tovább a korcsoport döntőjébe.

Az első megmérettetésen a Tinik csoportjából kilenc versenyző jutott tovább a korcsoportos középdöntőbe, köztük Petres Lajos Tamás csíkmadarasi jelentkező, őt ma este karamazov várja egy közös muzsikálásra.

A 14 éves Petres Lajos Tamás Csíkszeredában tanul a Nagy István Művészeti Középfiskolában. Hét éve játszik zongorán, a zene iránti szeretetét kántor nagyapjától örökölte. „Biztos büszke lenne rám most a nagypapám” – mondta a versenyen való bemutatkozásán a székely versenyző, akit *Siklódi Réka* zongoraoktató készítette fel a megmérettetésre.

Forrás: Maszol.ro 2016. május 6.

Olvasói levél (részlet)

Kedves Bálint Júlia!

Kovács Judit vagyok Csíkszeredából, lapjuk olvasója. Nagy szeretettel és érdeklődéssel olvasom értékes lapjukat. Köszönöm.

Nagymama, *Waitsuk József* és *Török Mária* leánya örmény fakereskedők gyermeke Gyergyótölgyesen lakott. A tölgyesi rom. katolikus templomot ők építették. (...)

Tisztelettel Kovács Judit

Meghívó

Fővárosi Örmény Klub

Kedves Nagyszülők, Szülők és Gyermekek!

Az augusztusi klubbal elsősorban a gyerekeknek kívánunk örömet szerezni, s a tanév előtt szellemi táplálékot adni. A *XII. Kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat* idén a *Kovács Egyesületet* is támogatja. Az egyesület szervezésében épp ebben az időpontban csángó gyerekek táboroznak az anyaországban, s nekik is kedveskedni szeretnénk e rendezvénnyel.

A *Béres Ferenc* népdalénekes nevét viselő

Béres Művészeti Együttes

az örmény származású **Kacsóh Pongrác: János vitéz**

című daljátékát adja elő. Az előadást betanította „Szabi bá”, azaz *Szabolcs tanár úr*. A koreográfiát készítette és a táncokat betanította *Szalai Nándor*.

Főszereplők:

Iluska	<i>Domsits Donatella</i>
János vitéz	<i>Németh Tamás</i>
Bagó	<i>Kiss Krisztián</i>
Boszorkány	<i>Jankus Boróka</i>
Király	<i>Szítás Balázs</i>

Az előadást négytagú zenekar és tánckar teszi színesebbé.

Időpont: 2017. augusztus 17. (csütörtök) 17 óra.

Helyszín: Budapest, V. ker. Akadémia utca 1. I. emeleti színházterme.

Regisztráció: ormeny12@freemail.hu, 30/222-74-37.

Kérjük, szíveskedjenek süteményt és vizet, esetleg dobozos üdítőt hozni.

A rendezvényt a Fővárosi Örmény Önkormányzat támogatja.

„A magyar irodalomnak vannak sokkal nagyobb szabású alkotásai, mint a János vitéz. De a János vitéz az, amit az ember szeretne odaajándékozni külföldi ismerőseinek, hogy megérezzék a magyar népjelleget, melegségét, humorát, semmihez sem fogható bájját, hogy megérezzék a magyar szív verését. Ebben a műben csodálatosan együtt van a magyar föld valósága és a magyar lélek álma. Ilyesmi, mint a János vitéz, a legnagyobbaknak is csak egyszer sikerül.”

Szerb Antal

„Ez az alkotás bármely irodalomnak díszére válna.”

Vörösmarty Mihály

Ispánki Katalin

Örmények lábnyomán Kassán és Vizsolyban

Annak ellenére, hogy az örmények magyarországi megtelepedésének fő színtere Erdélyország volt, az örmények nyomát egész Nagy-Magyarországon feltalálhatjuk. *Issekutz Sarolta* elnök asszony sokszor idézett mondását („Kétféle ember él a Kárpát-medencében: az egyik tudja magáról, hogy örmény gyökerű, a másik még nem tudja magáról, hogy örmény gyökerű”) önkényesen tovább fejlesztve: vannak Nagy-Magyarországon olyan helyek, melyeknek konkrétan ismerjük az örményekhez való kapcsolatot és vannak olyan helyek, melyek esetében még a „nemtudás” állapotában vagyunk! Nos, éppen egy ilyen „nemtudás” állapotot eliminált Kassa és Vizsoly tekintetében a Fővárosi Örmény Önkormányzat által szervezett csoportos kirándulás (június 17-én). Ennek következtében itt és most nem e két település történelmi, építészeti és irodalmi emlékeit mutatjuk be, hanem ezen vidék – ha nem is túl hangsúlyos – örmény kapcsolatait tárjuk fel.

Egy: Kassa és az örmény borkereskedők

Nagy Kornél: Örmény kereskedők Tokaj-Hegyalján c. cikkében (Rubikon, 2016. 8. sz.) bukkantunk rá Kassa és az örmények első találkozási pontjára.

Mint ismeretes az Aniból elmenekülő és századokon át nyugat felé vándorló örmények egy része Lengyelországban (akkoriban Podolia), ott is elsősorban városokban telepedtek meg és mint a legtöbb helyen, ott is kereskedésből tartották fent életüket, aminek következtében befolyásos örmény kereskedő klánok jöttek létre.

Ilyen híres kereskedő klán volt Lengyelországban a lengyelesített nevű Abgarowicz, Bernatowicz, Isakowicz, Mardirosowicz, Nersessowicz, Nowak, Ohanowicz, Petrowicz, Romaszkan, Stefanowicz, Torosowicz, Symonowicz, Teodorowicz és a Tumanowicz család. Ezek a kereskedő klánok a 15. század óta Magyarországra jártak borokat vásárolni, és általában Bártfa, Eperjes, **Kassa**, Késmárk vagy Lőcse városokban, majd később Tokaj-Hegyalján jutottak magyar borokhoz. A 17. század közepéig a lengyelországi örmények a Rákóczi-családdal és más – a már említett települések – magyar főúri, köznemesi és kisnemesi szőlőbirtokos családjaival álltak szoros üzleti kapcsolatban.

Kettő: A Vizsolyi Biblia és az örmény borkereskedők

Nagyon érdekes, ámde nem logikátlan kapcsolat alakult ki a lengyelországi örmény borkereskedők és a Vizsolyi (Károli) Biblia között. No nem ám azért, mert - mint a források írják - a 16. században a galíciai

A vizsolyi református templom

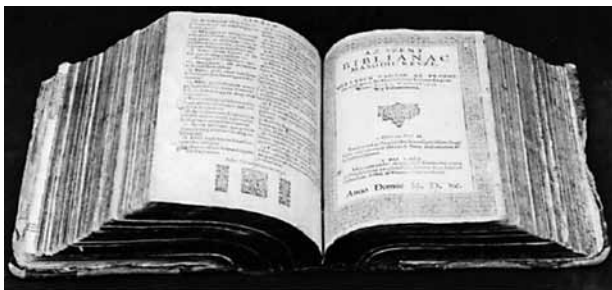
városok örmény templomai-
ban a liturgia (surb patarag)
alkalmával hegyaljai borral
áldoztak, hanem, mert a len-
gyel származású *Mantskovits*
Bálint nyomdász a *Károli*
Gáspár által fordított első
teljes magyar nyelvű Biblia
nyomtatásához (1590) a pa-
pírt Lengyelországból hozat-
ta. Ebből már sejtethetjük a továbbiakat: az
örmény kereskedők boros-szekerükkel ép-
pen a vizsolyi templom erődítésként szol-
gáló kerítőfala alatt fordultak keletnek a
bortermelő hegyek irányába, eközben volt
alkalmuk lepakolni a templomkertben álló
nyomda részére a lengyelhoni papírt a
Biblia nyomtatáshoz.

Három: II. Rákóczi Ferenc bujdosó- társai és a rodostói örmény házak

A magyarok és örmények egy nagyon ér-
dekes - bár véletlenszerű és periférikus -
kapcsolatára világít rá *Pintér Tamás* épí-
tész egy megjelent könyvében.

Mint ismeretes, *II. Rákóczi Ferenc*
(1676-1735.) a róla elnevezett szabadság-
harc vezetője, erdélyi fejedelem hamvait
1906. október 29-én **Kassán**, a Szent Er-
zsébet-székesegyházban helyezték végső
nyugalomra.

Az is köztudott, hogy a vesztes sza-
badságharc után Rákóczi - lengyelorszá-
gi, angliai, majd franciaországi rövid tar-
tózkodás után - 1717-től Törökország-
ban talált végső menedéket bujdosótársai-
val együtt. A török szultán - megtagadva
a bujdosók kiadatását - a fővárostól kis-
sé távolabb fekvő Rodostóba telepítette le
őket. A fejedelem ebben a Márvány-ten-
ger melletti városban rendezte be új ott-
honát 1720-tól (itt is halt meg). A körü-
lötte kialakult magyar bujdosó-kolónia

A *Vizsolyi (Károli) Biblia*

tagjainak a török szultán Rodostó nyuga-
ti szélén, az akkori *örmény negyedben* 24
házat biztosított lakhatásul. (Sajnos e ro-
dostói házak ma már nem láthatók.)

További érdekesség, hogy azok a Rá-
kóczi kíséretében itt élő magyar emigrán-
sok, akik nem kötöttek házasságot az otta-
ni görögökkel, vagy Magyarországról ho-
zott családjuk volt, haláluk után (valószí-
nűleg keresztény voltak miatt) az *örmény*
temetőbe lettek eltemetve.

II Rákóczi Ferenc síremlékénél Esztergály Zsófia

(Megjegyzés: Rákóczi fejedelem rodostói házának hasonmása a fejedelem tárgyi emlékeivel – mint Rákóczi emlékhely – többszöri nekibuzdulás után 1991-ben nyílt meg a nagyközönség számára **Kassa** városában, melyet természetesen mi is megtekintettünk.)

Négy: Lázár Vilmos – szabadságharc – Kassa

*Bona Gábor történészt idézem: „Szkárosi LÁZÁR VILMOS-[ra] ..április elején a Zempléni hadmegye parancsnokságát bízta rá... a Bereg–Ugocsa–Ung és Zemplén megyék területén állomásozó mintegy 2000 főnyi katonaság élén neki kellett e terület védelmét – egy Galícia felőli támadás esetére – megszervezni. E dandárnyi erővel még a hónap folyamán **Kassára** vonult, ahol egy hadtest alakult Felső-Magyarország keleti felének védelmére. A hadtestben Lázár egy hadosztály vezetését vette át. Május folyamán a hadtest a Kárpátok hágói közelében nyomult előre.*

*A cári csapatok június közepén Galícia felől meginduló támadása lehetetlen helyzetbe hozta a magyar sereget. A támadók több mint tízszeres túlereje megállításukat tette lehetővé. A magyar csapatok elkeseredett utóvédharcok közepette Eperjes körzetéből **Kassán** és Miskolcon át július közepére Ceglédig vonultak vissza...”*

Öt: Mártonffy Márton országgyűlési képviselő

Végül **Mártonffy Márton** (1848–1917) országgyűlési képviselő életrajzában találunk Kassai vonatkozásokat. Róla még tudni lehet, hogy az iparoktatás országos főigazgatója és a Lipót-rend lovagja volt. Szilágyrécsén született, középiskolai

A kassai rodostói ház

tanulmányait Szamosújváron és Kolozsváron végezte. Papi pályájának megszakítása utána Pesten folytatta tanulmányait, majd tanári és tanfelügyelői tevékenységet folytatott **Kassán** és Temes megyében. Számos szépirodalmi, politikai és pedagógiai tanulmánya jelent különböző szaklapokban, kiváló magyar nyelvtenkönyvet szerkesztett. A továbbiakban az EÖGYKE Füzetek 2010. áprilisi számából idéznék (a teljes élet és pályarajzot ld. az említett cikkben):

*„1872-ben a kassai állami főreáliskolához lett helyettes tanárrá kinevezve. 1873-ban **Kassa** város szervezvéen a községi polgári fiú- és leányiskolát, ennél volt mint rendes tanár alkalmazva. 1875-ben már igazgatója lett az általa teremtett és csakhamar virágzásnak indult intézetnek.*

*Ezen minőségben tizenhét és fél évet töltött és részt vett Kassa város minden kulturmozgalmaiban. Már 1873-ban szerkesztette a *Haladás* című lapot, majd a*

Sárosmegyei Közlönyt, utóbb éveken át az Abaúj-Kassai Közlönyt. Tagja volt hosszú éveken a városi törvény-hatósági és közigazgatási bizottságnak; részt vett a felsőmagyarországi múzeum megteremtésében s annak egy ideig titkára is volt. 1884-ben szervezte a városi ipariskolát s ennek mintaszerűsége az egész országra hatást gyakorolt.... Hatást gyakorolt írással és szóval az egész fölvidék kulturmozgalmaira. Cikkeit szívesen olvasták, szónoklatait örömezt hallgatták.....1889-ben Csáky Albin miniszter és Berzeviczy államtitkár ... temes megyei tanügy vezetésére állította.... Hogy Kassán mily becsben részesült

s hogy mily veszteségnek tartotta a város az ő távozását, erről ékesen tanúskodik az a meleghangú átirat, melylyel a város nevében a tanács elbúcsúzik tőle”.

Felhasznált irodalom:

http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/ormeny_kereskedok_tokaj_hegyaljan/

http://www.magyarormeny.hu/uploads/file/fuzetekfileok/eogyke_2010apr_1-48_VEGSO.pdf

http://mult-kor.hu/20100212_a_rodostoi_hazak_utoolso_pillanatai

BONA GÁBOR: Az 1848/49-es szabadságharc örmény hősei Bp. 1995. OÖÖ.

Karácsony Ernő emlékkiállítás

Szamosújváron az örmény kulturális központban, 2017. július 1.-én

Benedek Katalin

művészettörténész

Hölgyeim és Uraim!

Öröm és hiány ez a ma nyíló tárlat. Hiány, mert *Karácsony Ernő* már nincs közöttünk. Hiány még akkor is, ha a halál számára talán megváltást jelentett.

De többet az örömről: 30 évnyi alkotói tevékenység, mintegy 50 hazai és külföldi kiállítás vallanak e termékeny művészpályáról. Zárójelben jegyzem meg azt a sejtésemet, hogy a korán elhaló, sokat alkotó művészek szinte kezdettől fogva érzik, hogy sietniük kell. Ezen alkalommal egy kamara jellegű emlékkiállításon villan föl Karácsony Ernő alkotói arcképe. Egy kényszerűen lezárult életmű darabjaival találkozunk. A *Tarisnyás Csilla* gondozásában megvalósult kiállítás alkalmat kínál, hogy

Benedek Katalin

nagyvonalakban bepillantassunk a Karácsony Ernőt foglalkoztató témákba, ráleljünk sajátos stílusára, alkalmazott technikáira. Természetesen a művek egyben önvalomások is. Hol beszédesebbek, hol szűkszavúbbak. Ilyen értelemben is lehet sokatmondó egy csendélet vagy egy tájkép.

Immáron hatodik alkalommal állhatok a festő képei elé. Hirtelen felidéződik bennem például az Operaház Vörös Szalonjában tartott megnyitó előtt néhány perc, az eseményre összegyűlt és a képeket nézegető emberek csoportja, miközben Karácsony Ernő kissé szorongva, félrehúzódva és elgondolkodva várja az ilyenkor szokásos vernisszázs-ceremóniát.

Az emlékkiállítás főszereplője erdélyi magyarörmény származású székely képzőművész, a müncheni, majd nagybányai iskola mesterének, *Hollósy Simon*nak fajtájából való. Közélebről, a Nagybányához kötődő festődinasztiából származott. Szinte genetikusan, zsigereiben érezte a közvetlen természetélményt. Apai nagybátyja *Karácsony János* festőművész. Érzékeny akvarelljeit a Magyar Nemzeti Galéria is őrzi. Karácsony Ernő Hollósy szellemi örökségét vitte magával. Erről a szemléletről Hollósy Simon szavait említem: "Ilyen iskola minden embert egyenként, egyénileg fejleszt, nemcsak kivitelben, de nézni-látni tanít a szó legszorosabb értelmében szellemileg is." A székelyudvarhelyi születésű festő azonban nem volt Nagybánya-epigon. Ő egy más kor gyermeke. Nyugalanságára, mozgalmas életére ráfelelnek megfestett tájai. Elsősorban fái tolmácsolják lelkiállapotát, mely nem derűs. („Depressziós térségek festőjeként, annyi kint, tehetetlenséget átélve, lehetnék-e más? A derű festője egy derűsebb történelemmel lehetnék.”-nyilatkozta 1997-ben.) Ezek a teremtmények - olykor feszületben végződve - büszkén törnek az ég felé, megtörnek, hajladoznak. Akárcsak alkotójuk.

Ahogy a vihar tépi őket, ahogy a nap rájuk süt. Összemosódnak egymással, fölfelé felhők, párák, ködök, baljóslatú gomolygásában folytatódik a látvány. Nincs éles határ ég és föld között, a valóság és az álom között sem. A természet fájdalomtól vonagló arcot ölt, szél súvít a kínban tekerdő formákban. De néha, pillanatokra becsillan a fény, ettől elviselhető. Fenyők adják elő drámájukat. Velük azonosul a fenyő-lelkű művész. A tájfestő a természetből átértelmezett, szinte végteletlenített formákkal jeleníti meg az álmot, az ébredést, erdei sziréneket. A táj- és hangulatélmény a szent Hargita erdeinek,

Tarisnyás Csilla, a Pro Amenia Alapítvány elnöke

tisztásainak megörökítésekor a legőszintébb. Ilyenkor szinte gyengédséggel övezi a szigorú és fenséges hegyeket, a hajnali és őszi vidéket. A Gyilkos-tó fatörzsei képtelenek kiszakítani magukat a táj lidérces fogságából. A dinamikus ecsetvonásokkal felvitt izgatott sárgák, lilák, izzó vörösek jól visszaadják alkotójuk vibrálását, belső háborúját. A néhol alkalmazott józan fehér kereten futó színes vonal is utal a belül dúló háborgásra. Ez az apró utalás ötletes megoldást kínál a valóság és a látomás elválasztásához. A drámaiság megjelenítése és érzékeltetése mellett virágos és aktos csendéletein az érzékiség hagy nyomot, egyfajta ösztönvilág férkőzik a képekbe. Másutt meg ráérezünk, hogy az

László Zita színművész

átírt, az absztrakció felé elmozduló stílusban fogant művek tulajdonképpen lelkiállapotot kivetítések. Intenzív színei magukkal rántanak, feszültséget keltenek.

Nem a jelen bemutató feladata, hogy Karácsony Ernő művészi fejlődését illusztrálja. Annyit azért elmondok, hogy 2005 körül palettája további színekkel gazdagodott, térépítése határozottabbá vált, összegzőbb, sűrítettebb kompozíciói születtek.

Sok érdekes példát találhatunk arra, hogy Karácsony Ernőt művészi útja milyen ígéretes kifejlődés felé vezetett volna. Életműve így, töredékesen is egész.

Köszönöm a figyelmüket.

Hencz József és Hencz Márk zeneművészek

Karácsony Ernő – Lélekdarabkák

A kiállítás megnyitását követően *Lélekdarabkák* c. pódiumműsorral emlékezünk a festőművészre, amelyet *László Zita* (szatmárnémeti színművész, *Hencz József* (zongora) és *Hencz Márk* (fuvola) zeneművészek adtak elő. László Zita a művész életét, vívódásait személyes élményei, vers idézetek, énekek összefűzésével igen nagy átéléssel mutatta be, amely a közönséget a füllesztő hőség ellenére is

teljesen lenyűgözte. A szöveg - zene váltakozása nagyszerűen érzékeltette Karácsony Ernő hangulati váltásait, különösen a képei díszletszerű háttérével. A zsűfólasig megtelt teremben a közel egy óra hosszúságú előadás során egy pissenés sem hallatszott, majd véget nem érő tapssal jutalmazta a közönség a művészeket. Felejthetetlen előadás volt.

M

Karácsony Ernő *Lélekdarabkák* – a kiállítás meghívóján, Karácsony Ernő festménye

Bogdán Kálmán

Megtörtént...

Bátyám, *Bogdán László* 1941-ben érettségizett a Ciszterci Rend egri Szent Bernát Gimnáziumában, *Erdélyi Guidó* tanár úr volt az osztályfőnöke. Ezt követően az Egri Érseki Jogakadémia hallgatója lett, de tanulmányait a háborús idők derékba törték. 1943-ban önként vonult be katonának és teljesített szolgálatot Rozsnyón a 13. gyalogezrednél. A kiképzések után 1944 áprilisában vitték ki az ezredet a frontra és augusztustól már állandó harcban álltak az Erdélyben levő Vörös Hadsereg egységeivel.

Így került sor az ún. Tordai csatára 1944. szeptember 13. és 22. között. Ebben az ádáz harcban több mint 2500 magyar

katoná esett el, köztük bátyám is szeptember 17-én. Ő Magyarpeterdnél kapott egy sorozat mell-lövést és halt bele a sérülésébe. Majd a többi halottal együtt az ottani lakosok temették el őket Tordatúron. A háborúnak ebben a szakaszában a magyar katonai vezetés már szétesett és így hivatalos értesítést a családnak nem is kapott a bátyám haláláról csak a kósza hírekből értesültünk, hogy hősi halált halt. A háború után édesanyám, mint tanítónő Egerben tanított, és az egyik óráján a háború borzalmairól beszélt a gyerekeknek (édesapám is katona volt, ő 1944. januárjában halt meg). Ezt követően eltelt egy pár hónap, és – mit tesz a Jóisten – az egyik kis

tanuló jelentkezett, hogy az ő nagyszülei Erdélyben Tordatúron élnek és az erdész nagyapja írta: Bogdán László ott van eltemetve a tordatúri temetőben. Az akkori politikai helyzet nem tette lehetővé, hogy elutazzunk bátyám sírjához. Csak az 1950-es évek végén jutottunk el, amikor valamelyest már enyhült a merevség a magyarokkal szemben. A faluba érve megkerestük édesanyám tanítványának nagyszüleit elmondva jövetelünk célját. Ők rögtön azzal kezdték komoly hangszólyal, hogy ne menjünk ki a temetőbe. De hát miért? – mi ezért jöttünk. De hát ne és ne! – Természetesen nem fogadtunk szót, és velük együtt megkerestük a temetőt. Útközben mondták el, hogy a háború után, a '40-es években még iskolás gyerekek gondozták a magyar katonák sírjait, majd jött egy utasítás a román kormánytól, és ennek végrehajtásaként végül is dózerrel eltörölték az elesettek sírjait. A látványt és ennek hatását, azt hiszem, nem kell ecsetelni. Sok év telt el egészen napjainkig, amikor a Duna TVben volt egy röpke riport, hogy Tordán megalakult a Tordai Honvéd Hagyományőrző Bizottság és az ő munkájuk első eredményeként már fel is állították az emlékoszlopot a Tordai csatában elesett honvédek tiszteletére. Elhatároztuk a feleségemmel, hogy elutazunk Tordára, és megkeressük ezt az emlékhelyet, és mi is leróhatjuk végső tiszteletünket. Autóval mentünk, Torda előtt egy kis kitérővel ismét bementünk Tordatúrra az ottani róm. kat. temetőbe. Látogatásunk ismét eredménytelen volt. Több magyar családot is fölkerestünk, beszélünk magyarokkal, de ők sem tudtak semmiféle felvilágosítást adni (beszédükből úgy éreztük, nem is mernek). Ezek után mentünk Tordára egy számunkra ismeretlen, ma már 60–70 ezer lakosú városba. A TV riporton kívül semmit sem

tudtunk. Jártuk autóval a várost, mígnem megpillantottunk egy teret közepén emlékoszloppal. Megálltunk, kiszálltam, hogy megnézzem, kinek, minek az emlékműve, – (Szűz Mária obeliszk volt). Kiszállt a feleségem is és megszólított egy idősebb asszonyt, elmondván, mit keresünk. – (És mit tesz a Jóisten) – Sehova ne menjenek, mondja, jöjjenek be ebbe a házba, mert itt mindent tudnak, amit önök tudni akarnak. – Úgy is volt. A házban (korábban a ferenccsek rendháza volt) bevitt egy szobába, ahol egy férfi – *Gergely Márton*, az ottani Caritas szervezet vezetője – dolgozott. Bemutatott bennünket, mi elmondtuk jövetelünk célját. Felvette a telefont, tárcsázott, majd közölte velünk, hogy ½12-kor a ref. templom előtt fog várni bennünket egy úr, neve *Pataki József*, aki a Tordai Honvéd Hagyományőrző Bizottságnak a vezetője, és ő minden kérdésünkre választ tud adni. De addig van még másfél óra, menjünk ki a tordai temetőbe és keressük fel az adományokból felépített honvéd sírkertet. Ki is mentünk és a domboldalon levő hatalmas nagy temetőben végül is megtaláltuk, amit kerestünk. Meghatódva álltunk a látvány előtt, mert egy nagyon szép rendezett sírkertet találtunk. A közepén egy székelő kopjafa, négy oldalán, márványtáblákra felírva az elesett katonák nevei, akiket ők több évtizedes kutatásaik során – leginkább a települések plébániáin – fel tudtak deríteni. Az emlékoszlop mellett pedig hosszú katonás sorban az elesett honvédek sírkeresztjei. Elhelyeztük piros-fehér-zöld díszítésű koszorúkat, és könnyes szemmel vettünk búcsút az emlékhelytől, sietve megbeszélte találkozásunkra Pataki Józseffel. Ő jött is pontosan, bemutatkozásunk után beszélgetésünk olyan volt, mintha gyermekkorunk óta ismernénk egymást. Elővette iratait

és felolvasta bátyám adatait – név, anyja neve, születési ideje, helye, szolgálati helye, hol esett el a harcban, milyen lövéseket kapott, valamint hol temették el a falu lakosai a csata után. Ez az ott töltött pár óra mély nyomokat hagyott bennünk, valószínű életünk végéig hatással lesz ránk. – (Azóta fel vettük a kapcsolatot a hazánkban levő szervezet vezetőjével, *dr. Cech Vilmos*sal felajánlva segítségünket.) Mindezt megköszönve elbúcsúztunk, de még

ma is fülünkbe cseng, amit Pataki József Tordán mondott: addig tegyünk meg mindent, amit csak lehet az emlékek megmaradása érdekében, amíg élünk, mert az idő elmosza a dolgokat, és utódaink ezek nélkül már nem fognak emlékezni semmire.

Forrás– EGRÍ FEHÉR/FEKETE a Ciszterci Diákszövetség Egri Osztályának lapja a Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnázium és Szakközépiskola hírei 2004.

Bálintné Kovács Júlia

EMKE-díj

Az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület 1992 óta adja át az erdélyi Oscarként is emlegetett *EMKE Díjakat*, amelyekkel a kiemelkedő teljesítményeket jutalmazzák.

Az idei rendezvényt 2017. április 8-án, szombaton tartották a kolozsvári Bánffy-palota Tonitza termében, és őszinte örömünkre jó barátunk, az örmény gyökerekkel többszörösen „megáldott” Essig József is a díjazottak között volt.

Essig József fotóművész, szerkesztő-operatőr, a kultúra és civil kezdeményezések területén nyújtott szerteágazó tevékenységéért vehette át a Janovics Jenő-díjat, amelyet *dr. Széman Péter*, az EMKE elnöke adott át.

(Janovics Jenő-díj: az audiovizuális tömegkommunikáció, valamint az online média képviselői, filmes szakemberek és fotóművészek kaphatják. *Janovics Jenő* (1872 – 1945), színész,ínházigazgató, filmrendező, forgatókönyvíró a magyar

Fotó. Horváth László

filmgyártás egyik úttörője, *Kertész Mihály* és *Korda Sándor* felfedezője volt.)

A díjat alkotó szobrok *Venczel Árpád* szobrászművész, restaurátor Parasztnadonna című alkotásának kisebbített másolatai, az okleveleket pedig *Venczel Attila* képzőművész, díszlet- és jelmeztervező készíti *Imecs László* festő-grafikus (1915–2009) tervei alapján.

Csíkszépvíz 2017

Szakács Endre és Gál Hunor

festőművészről tartott előadást vetített képeken.

Június 10-én, szombaton a zsúfolásig megtelt, eredeti állapotára restaurált örmény katolikus templomban ünnepi szentmisén voltunk együtt, amelyet *Szakács Endre* vikárius celebrált a Vörösköpanyegesek és nagyszámú ministráns közreműködésével. A misét követően a templomkertben (cinteremben) *Bodurián János, Magardici* (1881. június 7. Bardizag (Anatólia, Török-

Budapestről a népes küldöttség vett részt a csíkszépvízi zárandokúton, valamint a XXI. Örmény családi találkozón június 8-12. között, amelyet a Csíkszépvízi Örmény-katolikus Plébánia és a Szentháromság Alapítvány rendezett. Csíkszépvízen a Zakariás Panzió fogadta küldöttségünket.

A Polgármesteri Hivatal pincetermében június 9-én *Fancsali János* (Budaörs) videovetítéses előadását hallhattuk *Viski János, Kodály Zoltán* magyarörmény tanítványa – emlékezés a Kodály-évforduló alkalmával – címmel, majd *Nagy Gyöngyvér* (Csíkszereda) Űkanyámtól *Petőffyig* – családtörténeti gondolatok *Mezei János*

ország) – 1959. december 8. Ecsmiadzin, Szent Gajane templom kertjében, Örményország) örmény katolikus pap, író, tanár, lapszerkesztő, nyomdatulajdonos, az utolsó csíkszépvízi örmény katolikus szertartású plébános (1929-1959) emlékére emléktábla avatáson vettünk részt. Ő volt az első örmény enciklopédia megalkotója, aki Csíkszépvízen saját nyomdát működtetett. Az Örmény Genocídium éveiben 100 árva gyermeket segített a túlélésben. Az emléktáblát *Bodurián János, Aram és Ágota* (Székelyudvarhely) állíttatta.

Az Örmény Kaszinóban megtekintettük a helyi örménység családjainak

fotókiállítását, valamint Simó Júlia különlegesen szép örmény viselet bemutatóját, amelyeket a magyarörmények viselhettek, illetve boldogan viselnének manapság is.

A XXI. örmény családok találkozóján kb. 250 vendég vett részt, akik a sportszarnokban kis műsor, tombola közben fogaszthatták el az örmény konyha remekeit a közös ebéden.

Másnap a Gyimesekbe, az ezeréves határhoz zárandokoltunk, majd közös vacsorán búcsúztunk el az otthonmaradottaktól.

Közben volt módunk a 99 éves *Zakariás Péter* bácsival is találkozni, aki egyetlenként beszélt még az örmény nyelv nyugati nyelvjárását Erdélyben. Mielőbbi felépülést és jó egészséget kívánunk neki.

A zárandokutat és rendezvényt a Zuglói Örmény Önkormányzat, Hargita Megye Tanácsa, a Csíkszépvízi Polgármesteri Hivatal, valamint a Bp. Főv. II. ker. Örmény Önkormányzat

is támogatta.

M.

Főzőverseny

A XII. Kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat részt vett a Hegyvidék Önkormányzat által június 11-én szervezett főzőversenyen. 13 csapat indult. *Keszy-Harmath Enikő*t kértük fel főszakácsnak,

aki már otthon elhatározta, hogy megnyeri a versenyt. Nagyon szépen köszönjük Enikő segítségét. Az *Örmény bogrács* nevű csapat tagjai: *Béres László Attila* és *Kiss Máté Gábor* volt.

Jobbról *Keszy Harmath Enikő*, *Kiss Máté Gábor*, *Béres László Attila*

A *Hegyvidék újságban* cikk jelent meg *Antal Ildikó* tollából, ebből közlünk részletet:

A versenyt az *Örmény Bogrács* nyerte meg, amelynek tagjai nem egyetlen

étel elkészítésére összpontosítottak, hanem komplett örmény menüsört állítottak össze.

– Kizárt, hogy elárulom a receptet – mondta az örmény ízek mestere, *Keszy-Harmath*

Péterné Enikő –, de kóstolót örömmel adok belőle.

S már találta is az ínycsiklandó illatú padlizsános borjúragut, ám az igen ízletesen szervírozott ételt sajnos – idő híján – nem volt módom megkóstolni. Ahhoz azonban kétség sem férhet, hogy a menü részeként előételnek kínált, csípős zakuszkával megsimogatott, grillezett padlizsánkarika – mazsolás spenótfelfújttal – mesésen finom volt.

A legtöbb dicséretet persze a győztes kapta. A helyi örmény nemzetiségi önkormányzat által főzött és saját készítésű

zöldségszobrokkal is dekorált komplett örmény menü egyértelmű sikert aratott.

Fotók: Sárközy György

Pál János festőművész kiállítás megnyitója július 12-én

A kiállítás augusztus 21-ig tekinthető meg a Magyar Természettudományi Múzeumban.

Ahogy beléptem a hatalmas kiállító térbe, rögtön szembe tűnt a többszáz gyönyörű lepke festménye, amelyek rajzolata - közelről megtekintve – különösen lenyűgöző. Hihetetlen aprólékossággal kidolgozva láthatjuk élővilágunk gyönyörű teremtményeit, melyeket közelről talán nem is veszünk észre. Állatképek. tájképek teszik változa-

tossá a kiállítást. A kiállítást *Dr. Matskási István* címzetes főigazgató nyitotta meg,

méltatva a festőművész 40 évnyi munkásságát a múzeumban.

Fővárosi Örmény Klub 2017. június 15.

Irodalmi est a Fővárosi Örmény Önkormányzat rendezésében

Jó hangulatú irodalmi műsort állítottak össze a rendezők az Örmények – Magyar írók az örmény városokról, az örmény emberekről c. kötetből (Noran Kiadó Kft. 2008). Bányai Elemér, Törös Tivadar, Petelei István, Pálffy Gyula művei hangzottak el Pagonyi Judit és Várady Mária színművészek tolmácsolásában. A verseket és prózát gitármuzsika váltotta. Igazi kikapcsolódást jelentett mindenki számára az est az örmény irodalom és örmény konyak-kóstolás kíséretében.

Balról Esztergály Zsófia, Pagonyi Judit, Várady Mária, Juhász György, alul Bress Bálint gitározik

Június 25-én

Világosító szent Gergely búcsús szentmise volt Budapesten az örmény katolikus templomban, ezüstmisés áldással.

A Szentmisét *Fülöp Ákos* atya celebrálta, ministránsként *Dávid Krisztián* működött közre.

Világosító szent Gergely búcsús mise Szamosújváron

Július 1-én örmény katolikus székesegyházban az ünnepi szentmisét Szakács Endre vikárius celebrálta, Dr. Jakubinyi György apostoli kormányzó és Gál Hunor gyergyószentmiklósi plébános közreműködésével. Nagyszámú ministráns, az egyházi kórus és *Kirkósa Júlia* operaénekes tette emlékezetessé az ünnepet.

A búcsús szentmise után a plébánia kertjében Pál Emese művészettörténész mutatta be és dedikálta új kötetét: Örmény katolikus templomi berendezések Erdélyben. A plébánián és a pincében kellemes társaságban fogyasztottuk el a hagyományos örmény falatokat. Jó volt ismét együtt lenni erdélyi közösségeink tagjaival. Délután *Karácsony*

Szakács Endre vikárius és Gál Hunor plébános

Ernő festőművész kiállítás megnyitóján vetünk részt, amelyet dr. Benedek Katalin művészettörténész nyitott meg. Utána a mű-

Dr. Jakubinyi György örmény apostoli kormányzó

Kirkósa Júlia operaénekes

vészre a Lélekdarabkák pódiumműsor emlékezett *László Zita* színművész és családja közreműködésével. Este *Adrian-Irinel Acioabanitei* (Bákó) orgonaművész koncertjét élvezhettük a székesegyházban, aki először egyházi, majd örmény népzenei feldolgozásokat, végül klasszikus orgonamuzsikát adott elő.

M.

Vákár István, az RMDSZ Kolozs megyei alelnöke bemutatja dr. Issekutz Saroltát Hamlet Gasparian – Örményország romániai nagykövetének

Esztegár János és Pál Emese

Dr. Jakubinyi György és Szakács Endre

Szeretetvendégség a pince-étteremben

Ferenczy L. Tibor (és B.K.J.)

Örmény önkéntes üdvözlés

Ismeretlenül címzem írásomat *Zhenya Ohanyannak*, annak az örmény lánynak, aki eljött Kézdivásárhelyre, hogy a kultúra önkénteseként a Zöld Nap Egyesületnél közöttünk tölthessen közel egy évet. Hálával és tisztelettel tartozunk neki, hogy távozásakor, hazatérésekor magával viszi az erdélyi, a székelyföldi magyarság jó hírét-nevét, és elmeséli hazája mind a tíz tartományában – köztük Armavirban is, ahol édesapám hadifogoly volt 1946–47-ben –, hogy hová, mely égtájra szóllította önként vállalt sorsa 2016-ban. Mert mi, erdélyi magyarok és székelyek mindig is számontartottuk az örmény elődök történelmi múltját, azok tragédiáját, akik a Kárpát-medencén belül kerestek és leltek új hazára.

Erdélyben az örmények a 17. században telepedtek le nagyobb számban. (...) Általában is a városiasodás előmozdítói voltak. Gazdasági tevékenységüknek köszönhetően élvezték a központi hatalom támogatását, közösségeik öngazgatását pedig privilégiumok biztosították. Főként a távolsági kereskedelembe töltöttek be jelentős szerepet. A 18. században ők monopolizálták Erdély szarvasmarha-kivitelét, de híresek voltak az örmény tímárok is. Gyors integrálásukat a vallási unió is elősegítette, s bár származástudatukat a mai napig őrzik, a 19. század végére teljesen elmagyarosodtak. (...)

Számontartunk mi titeket, kedves húgom, Zhenya Ohanyan! Hogy csak az Örmény népszokások és nemzeti eledlek címmel megjelent interjúdra utaljak: hagyományos étkeitek közül a gata nevű kerek formájú süteményben – amelyet általában újjévkor készítenek el – rejló érmének misztikus jelentőséget tulajdonítanak; lepényszerű, hagyományos örmény kenyereitek, a lavas pedig két éve az UNESCO világörökségi listáján tündököl. (...)

Termez, Isten veled Zhenya! Remélem, nem fogod megbánni a Székelyföldön töltött hónapjaidat.

Forrás: Háromszék, 2017. április 21.

Hozzászólások: *László- Zoltán Bakk- Dávid* :

Zhenyát meghívtuk egyszer a bemutató után ebédre. Érdekes, az örményországiak nem ismerik sem a churutot, sem a dalauzit és gondolom még sok erdélyi örmény étket sem. Ennek magyarázata az, hogy az erdélyi örmények zöme Krímből menekültek először Moldvába és majd onnan Erdélybe! A churut még a dalauzi és még több erdélyi örmény konyha remeke, inkább kipcsák- török eredtű! A tölte-léssel készített örmény ételek gyűjtőneve tolma, amit az erdélyiek dolmának mondanak.

Szabolcs Szent-Királyi Környezetvédelmi felügyelő

Ha pedig erdélyi örményekről szól az emlékezés, megemlítem, hogy az aradi tizenhármak között is voltak örmények. *Kiss Ernő, Lázár Vilmos.*

Tófalvi Zoltán

Imponáló kötet a gyergyószentmiklósi és csíkszépvízi magyarörményekről, és annak sóvidéki vonzata

Magam is foglalkoztam az erdélyi örmények történetével, kötetben napvilágot látott tanulmányt is közöltem. Az 1672 óta Erdélyben egymást követő örmény nemzedékek helytállásának aranyfedezetével állíthatjuk: a magyarság egészének, az erdélyi magyarságnak és a székelyeknek egyetlen népcsoporttal sem volt annyira felhőtlen, már-már eszményi a kapcsolata, mint az örményekkel! Ez a kapcsolat nem kapott végzetes léket sem a trianoni békeszerződés aláírása, sem az 1944 után ránk telepedő, bennünket fojtogató kommunista diktatúra éveiben sem. Az erdélyi örmények ugyanúgy osztoztak a kisebbségi lét minden megpróbáltatásában, mint sors- és nemzettársaik: az erdélyi magyarok.

Mielőtt rátérnék *dr. Száva Tibor-Sándor* barátom nagy-nagy szakmai hozzáértéssel és erudícióval megírt imponáló kötetének bemutatására, tartozom egy vallomással: a fazekasok világhírű falujában, Korondon láttam meg a napvilágot, közvetlen szomszédaink között magyarörmények is voltak. A Piac téren az egyik *Szenkovitsnak* – Jánosnak – vegyes kereskedése, mészárszéke, kuglipályája, a másíknak – Antalnak – üzlete és kocsmája is volt. 1956. október 23-án Szenkovits Jánosnak (Janikának) rádióján csüggött a félfalu. (Nem elhanyagolható szociológiai adat: az akkor is tehető falunak számítótó Korondon alig volt rádió! A legáhitottabb luxuscikkek közé tartozott!) Előbb örömkönyveket hullatva, majd keservesen zokogva tárgyalták, mi történik Magyarországon, Budapesten. A frontot, hadifogságot megjárt férfiak a

fonóban arról vitatkoztak: hogyan lehetne átszökni a román-magyar határon, akár fegyverrel is segíteni a forradalmárokat? A Nyárádmagyaróson 1908-ban született, Korondon letelepedett, ott kulákká nyilvánított, kilakoltatott, és emiatt 1952-ben hirtelen elhunyt idős Szenkovits Jánosnak a székely hagyományokhoz híven a keresztségben ugyancsak János nevet kapó fia – később a korondi fogyasztási szövetkezet elnöke – az édesapjához hasonló szívéllyességgel fogadta az egész nap, néha egész éjszaka ott tébláboló rádióhallgatókat. A most hetvenhárom éves ifjabb Szenkovits János jelenleg is Korondon él, és a világ semmilyen kincséért nem hagyta el a fazekasok és taplóművesek faluját. A húga, Szenkovits Anna, Bukarestben született – a két világháború között a családnak két üzlete is volt a román fővárosban –, ott ment férjhez, és egy mérnök fia van. Újabb kiegészítésekkel, lám, így épül tovább a *dr. Száva Tibor* által több ezer adatból emelt *magyarörmény katedrális*. Különösen akkor, ha azt is hozzáfűzöm: a Korondon született Szenkovits Antal (1889–1960) egyik őse volt az ugyancsak örmény származású aradi vértanú tábornok, *Kiss Ernő*.

(részlet, kiemelte B.K.J.)

Forrás: *Székelyföld*.

Kulturális folyóirat. 2010 - Március.

Szomorújelentés

Szomorú szívvel tudatjuk, hogy a sokak által jól ismert és szeretett

Vicelár Mária – Mariska

2017. május 9-én, 88 éves korában, hosszú betegség után elhunyt.

Erzsébetvárosban az örmény katolikus temetőben nyugszik a családi sírkertben. Felejthetetlen kedves személyét, a Nagyboldogasszony-napi búcsú megrendezésében évtizedek óta betöltött pótolhatatlan szerepét mindig hiányolni fogjuk.

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Emlékét kegyelettel megőrizzük.

„Egészséges bizalmatlansággal fogadott. Éveken át kincset őrzött, így nem volt véletlen a fenntartása az idegenekkel szemben. Ósei messziről érkeztek, évszázadokkal ezelőtt. Ő maga sosem járt „Otthon”, mégis büszke volt származására.

Aztán ahogy megismert, fiává fogadott. A gödröcskés szép fia voltam Maris nélinek.

Minden évben nagy szeretettel készült a Mária búcsúra, szépnek kellett lennie a templomnak, várta Érsek urat, mert nélküle nem lehetett volna ünnep az ünnep. Nem vihette akárki körbe a városka főterén a Szűzanya szobrát, az megtiszteltetés kellett, hogy legyen a fiatal lányoknak. Ő pedig ment mellette. Vigyázott Máriára, ahogy Mária vigyázott rá és örmény családjára.

Erzsébetváros egykori fénye csillant fel ilyenkor. Erdély és az anyaország örményei gyűltek össze, egyre fogyatkozó számban.

Templom nem lehet futószőnyeg nélkül – mondta egyszer. Talán Szebenbe ment a szőnyeggyárba az egyházközség összekuporgatott pénzével. Igazgató úr! Ilyen hosszú szőnyeg kell, ennyi lejért – mesélte. Az nem fog kijönni – jött a válasz. Számolja csak újra – vágta rá – mert a templom hajója ilyen hosszú, és oda végig kell! – És addig-addig számolgattatta a gyárigazgatóval, amíg elegendő lett a pénz a kívánt hosszra.

Kemény vagy inkább határozott asszony volt, de meleg szívével gondoskodott a rábízottakról, szűkebb családjáról és népes nemzetéről. Őrizte az ebesi örmény világot.

Biztos vagyok bennne, hogy most is vigyáz rájuk, az örök Hazából.”

Horváth Gábor

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület hálája és elismerése jeléül Szongott Kristóf-díjat adományozott 2005 december 15-én

Vicelár Mária Úrasszonynak,

az erdélyi, Erzsébetvárosi Örmény Katolikus Egyháztanács tagjának,
aki elévülhetetlen érdemeket szerzett az erzsébetvárosi örmény közösség

összetartásában, a hosszú évek óta megrendezett Nagyboldogasszony-napi búcsú megszervezésében és lebonyolításában – amely a résztvevő örménység számára felejthetetlen élményt jelent -, az erzsébetvárosi örmény katolikus templom gondozásában, állagának feljavításában és felügyeletében, az örmény katolikus temető felújításában és megóvásában.

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Örök nyugalomba helyezték Lányi Zsoltot

„Örök nyugalomba helyezték *Lányi Zsoltot*, a Független Kisgazda Párt egykori képviselőjét és az Országgyűlés Honvédelmi és rendészeti bizottságának volt elnökét július 17-én, hétfőn, Budapesten, az óbudai temetőben. A gyászszertartáson *dr. Simicskó István* honvédelmi miniszter azt mondta, az elhunytól példát vehetnek a mai kor politikusai is.

A tárcavezető a gyászolók előtt úgy fogalmazott: Lányi Zsolt azon kevesek közé tartozott, akik nehéz helyzetekben is képesek voltak emberségesen és tisztességesen viselkedni. „Mindig tisztelte és szerette a katonákat, illetve szerette és tisztelte a hazáját” – hangsúlyozta a miniszter.

Dr. Simicskó István méltatta az elhunyt bátorságát és kiállását, megjegyezve, hogy soha nem félt senkitől és semmitől, csak a saját lelkiismeretétől, ezért mindig ki mondta a saját igazát, és vállalta annak következményeit. A tárcavezető úgy látta, az, ahogyan Lányi Zsolt élte az életét, mindenkinek iránymutatást adhat, például a mai kor politikusai is példát vehetnek róla.

Lányi Zsolt július 2-án éjjel hunyt el, 88 évesen, otthonában, éppen a születésnapján. A politikus 1929. július 2-án született Székelyudvarhelyen. 1937-ben családját kiutasították Erdélyből, ami mindvégig fájó emlék maradt számára. Lányi Zsolt 1945-ben lépett be a Független Kisgazda-, Földmunkás- és Polgári Pártba.

Később, 1956-ban újjáalakította az FKGP újpesti szervezetét. 1988-ban felújította FKGP-tagságát, ám egy évvel később kizárták a pártból, mert nem értett egyet az akkori vezetővel és a párt irányvonalával. Később, 1992-ben visszavették az FKGP-be, majd két évre rá a budapesti területi lista vezetőjeként lett országgyűlési képviselő. Az aktív politizálástól 2002-ben vonult vissza... (Forrás: internet)

Magyarörmény származásúként 2002-2006-ig az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület képviselőjeként vállalta az örmény nemzetiség képviselését. Keményen kiállt az erdélyi magyarörmények érdekeiért, harcolt a média és a keleti örménység nemtelen támadása ellen. Emelke mindig közöttünk marad. (EÖGYKE)

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület júliusi barangolásán a Tolvajos-tetőn (Erdély)
(Cikk a következő lapszámában)

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye: 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.
Postacímje: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel/fax: 06(1) 201-1011

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület kéthavonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:

Fővárosi Örmény Önkormányzat
(1054 Budapest, Akadémia u. 1. I. emelet 179, telefon: 332-1791),
Budapest Főváros II. kerületi Örmény Önkormányzat

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Felelős főszerkesztő és kiadó: **dr. Issekutz Sarolta**

Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Kolozsvár)

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel/Fax.: (1) 201-1011

Lapzárta: minden páratlan hónap első hétfőjén!

Tördelés: Harsáczki György

Nyomdai munkák: Pannónia Nyomda Kft.